МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГІалгІайн обкома Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхехьарча Советен Министрин Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 91 (4258). ШОАТТА, 30 июль, 1966 шу. Мах 2 кеп.

ЛАКХЪЕ КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ

Сийлахь - боккхача Октябра 49 шу дузача денна даха мадоагтІара накъалахара «Октябрьнефта» НПУ телемеханизированни промысла мехкдаьттахоша дІадоладаь патриотически гІулакх дег тІара хьал а лаьца доккхий социалистически декхараш тІанийцад Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

Дукххача промышленни предприятей, гІишлошъеча организацей, транспорта, колхозийи совхозийи коллективаша тІагІертта къахьег шоаш тІанийца декхараш кхоачашдара, дика продукци дукхагІа арахецара, къахьегама овсарле лакхъяра.

Кердача пятилеткa керттерча декхарех цаI да къахьегама овсарле дІахо а цахаддаш дегІаккхувлар. ДукхагІча аькъе из лоархIаме декхар толамца кхоачашдарах тийша да социалистически экономика дегІайоалаяри чІоагІъяри, хIара советски сага вахара-хьал тоадар.

Керда общественни строй котъяккхара къахьегама овсарле — из эггара лоархIамегІдар, эггара керттердар да аьнна белгалдаьккхад Владимир Ильич Ленина. Технически прогресс, къахьегам дикагІча тайпара вІаштІехьбаккхар, оборудованех, белалах, материалех, доагорах, электроэнергех пайда эцача керда прогрессивни нормаш юкъеяхьар, продукце дикал лакхъяра, предприятей комплексни экономически эффективность лакхъяра тIехьа даим къовсам лоаттабар — из ба къахьегама овсарле лакхъярга бода нийса никъ.

Цу нийсача наькъа тIа йоагIа республика дуккха промышленни предприятеш. Производственни фондех дикагІа пайда эцара, керда технологи балха юкъеяхьара, къахьегам Іилман ларда тIа вІаштІехьбаккхара чотах дІадахача ах шера республика промышленноста 3,4 процент тІехкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план. ДІадахача шера хьалхарча ах шера хинначунца нийсдича укх шера 12,2 процент дегІаенай къахьегама овсарле.

Цу даькъе къаьстта дика толамаш даьхад Грозненски химкомбината йоккхача коллективо. Цо 22 июне кхоачашъяьй ах шера производственни программа. ХІаман кхомбара, дикагІбарий опыт шерра йоаржадра, керда технологически процессаш балха юкъекхахьара чотах химикаша планал дикка дукхагІа арахийцай фенол, ацетон, спирт, лакхъяьй къахьегама овсарле. Цхьадола организационно - технологически гІулакхаш чакхдахар бахьанце пятилетка хьалхарча ах шера планал совгІа къахьегама овсарле дегІайоалаяьй КПСС XXIII съезда цIерахча крекинг-завода сийдолча коллективо а.

Вай республике кIезига яц цу тайпара болх беш коллективаш. Продукцега дІадолар лохаар, цун дикал лакхъяр, къахьегама овсарле цахаддаш дегІакхувлар — из да цар шоай балха тIа керттера лоархIар.

Цхьабакъда, цунца цхьана вайцига хIанз а йолаш я планаш кхоачаш ца ю, къахьегама овсарле лоха йола заводаш, фабрикаш, кхыйола а промышленни предприятеш. Масала, укх шера хьалхарча ах шера республикерча ткъаьи кхоъ предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план. Цул совгІа цхьайолча предприятеша соахка цу хана хинначул а лохъяьй из. ТІехьаюсарех я «Терек» яха хьу чакхйоаха фирма, Старопромысловски кирпишк ю завод, кондитерски фабрика, литейно - механически завод, цхьайола гІишлой-монтажни управленеш. Къахьегама овсарле къаьстта лоха йолаш болх бу гІишлошъерашa. Цун керттера бахьан да дерригача халача балхашта механизаци ца яр, наьха къахьегам кхетамца вІаштІехьа ца баккхар, дисциплина лоха хилар.

Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца еча предприятей кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша ерригача коллектива теркам тІаберзабе беза оборудованех лерттІа пайда эцара, балха ханех материалийи кхомбара, наьха къахьегам Іилман ларда тIа вІаштІехьбаккхара. ВІалла а ла йиш яц укх тайпара гІулакх. Укх шера хьалхарча квартала пайда ца эцаш 16275 станко-сахьат ха йоаяьй гаражни оборудовани еча завода коллективо, хIаьта Грозненски ремонтно-механически заводо — 2288 сага-ди. Цу тайпара пайда ца эцаш дукха балха ха йоаю бурув деттача, мехкаьтта доаккхача, кхычахьа.

Промышленни предприятей болх тоабара, къахьегама овсарле лакхъяра тIехьа къовсам лоаттабеш партийни, боахама, профсоюзни организацеш декхарийла я къахьегамхой инициатива хьаллаца а дегІаккхувла а, хьалха латтача болхлоша, коллективаша Іоаль дикагІйола опыт шерра йоаржае а цунах лерттІа пайда эца а.

Къахьегам дикагІча тайпара вІаштІехьбаккхара а цун овсарле дІахо лакхъяра а йоккхий торонаш хьаелл халкъа боахама доал дара кердача системага довларо. Цудухьа хIанз массанахьа кIоаргга Іомае еза цу системах болх беча препприятей опыт, цунах хьалоалача беркатах боагIача тайпара пайда эцар духьа. Партийни организацеша дерригa а де деза планированеи экономически стимулированеи керда методаш къахьегамцара наьха безам совбаккхара, планаш кхоачашъяра нах оарцагІбоахаш хилийтара.

Пятилетка планаш толамца кхоачашъяра, къахьегама овсарле дегІаккхувлара темпаш тIа-тIа лакхлуш хилийтара чІоагІа лоархIаме да моральнии материальцеи стимулех ха а ховш пайда эцар. Производства эффективность лакхъяра, керда къахьегама коталонаш яхара нах оарцагІбахара низ бола фактор я шерра йоаржаяь социалистически яхь. Цудухьа хIара болхло, смена, коллектив цу яхьа юкъеоза еза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша.

СССР ОБЩЕСТВЕННИ ПОРЯДОК ЛОРАЯРА СОЮЗНИ-РЕСПУБЛИКАНСКИ МИНИСТЕРСТВО ЙИЛЛАРАХ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

СССР общественни порядок лораяра союзно-республикански Министерство йилла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1966 шера 26 июль.

ОКТЯБРА СИЙНА

СВЕКЛАНА ХИЙ ДЕХК

Грозненски шурий совхозерча Назыев Сейт-Мохьмадеи Радуев Зияси кулгалдеча механизированни звеной члеваша укх шера лакхера декхар тІанийцад. ХIара гектара тIара 250 центнер мерза овла баккха дага ба уж. Шоай социалистически декхар кхоачашдар духьа растени хьалтІаьнначa хьалхарча деношка денз дика доал де болабелар механизатораш. Вегетаци йоласіча денз шозза подкормка яьй свеклана минеральни удобренешца. ТІеххьарча хана этта йовхал чІоагІа повкъа хилар свеклана, хий тоъапар. ХIаьта а механизатораша цу хила мегача йокъала дика кийчо яьйр. Свеклана хий тоъаргдолаш совхозе мел йола техника оарцагIа а яьккха хий детташ ба механизатораш. Са тессачул тIехьагIа боал къовлабаллалца Радуевеи Назыеваи звенош болх беш йолча участкаш тIа массайолча хий деттача установкашца хий детт. Укхаза хий детташ йолча ДДИ-45 яхача хий деттача установкаш тIа болх беш ба трактористаш Исаев Іусмани, Радуев Зияи. Шоай нормаш дилла а тIеххоачашъю цар. Механизатораштa новкъостал деш ба говзаме хий деттараш В. Нагиеви, Б. Исаеви, М. Тарнулови. Денна хIара боала хий тохаш, царех цхьаццане хий тох 0,6—0,8 гектара тIа.

Укхаза йовхал эттачул тIехьагIа даьча гІулакхаша йиш хилийтар растенеш дика дегІаяхкийта. Цудухьа механизатораш дог тийша ба шоаш тІанийца декхараш кхоачашде вІаштІехьдаргхиларах.

А. ПЕНЬКОВ.

Бутт хьалха

Октябра 49 шу дузача денна сийленца накъа яхара шерра социалистически яхь йоаржаьча Грозненски химически комбината цехаша дог гІоздоаха къахьегама толамаш доах. Цига хьалха латтачарех я Уткин Игорь керте латта № 131 йолча цеха коллектив. Полиатилен арахецара верхI бетта план цхьоалагІча июле кхоачашъяьй цо. Планал совгIа арахийца продукци итташ эзараш сома маьха я. Июль бетта план а кходи ханал хьалха кхоачашъяьй цеха болхлоша.

О. СЕРГЕЕВ.

БИЙСАНАРА РЕЙД

ШОРТТИГА, СИХ А ЦА ЛУШ

Болх во баьбац МалгІабика районa кхашкарча къахьегамхоша. Из хьахьоих гуйрена ялаташ чуэцаш даьча балхаша. Дерригача боахамаша кхоачашъяьй хьувкъам лакхбара план. Цо йиш хилийтар районага пачхахьалкхенга ялат дохкара план ханал хьалха кхоачашъе а планал совгIа ялат дІадала а. Къаьстта дика къахьийгар хьувкъам планахчул дукхагIа лакхбаьча «Кавказ» яхача колхоза ахархоша. Цар хIара гектара тIера 25 центнер гурахьа дувча ялатий яьккхай.

Гурахьа дІадийна ялаташ чуийца даьннад, хIанз керттара декхар да хьатІадоагIача шера хьувкъама дика лард йоллар. ЛоархIаме да, эггара хьалхарча аргІана гурахьа ялаташ дІадувргдолеи зяба лаьрхIаи лаьтташ шоай ханнахьа кийчдар. Из де вІаштІехьдаргда тракторни перках дика пайда эце. Ялаташ чуийца даьнна кхаш цIендараи ахараи юкъе йоккха юкъ йоргйоацаш кхоачамболлаш механизмаш я колхозеи совхозашкеи.

Балхаш сихденнача укх деношка техниках пайда мишта эц хьажа яха «Кавказ» яхача колхозеи «Ингушский» яхача совхозеи хилар тха рейдови бригада бийсанна.

Бийса хиннаяр колхоза хьалхарча боахама тхо дІакхаьчача хана. Кхашка бІаргагуш яцар болх беш йоахка машинаш, тIаккха сихха кхай тIарча стане дахар тхо. Моторашца цхьан боаррамагIа тата деш яр гусенични кхо трактор. ХIама дийна а баьнна, истола хьалхашка баґІаш бІаргабайра тхона трактористаш Пименов, Кагарманов, Генова. Хьанзза дІайолаяьй оаш смена? — хаьттар оаха царга. — Йолаьяц — аьнна дар тхона хеза жоп, — дийнахьа болх баьб. хIаьта хIанз бийса я. — Дийнахьа а бус а бу оаха болх, — йоахар дІахо механизатораша, — бакъдар аьлча халамьм да. БІарчача бийсанна механизатораша болх ца белга бакъда, иззал мукъ дІабахьа хало да. Цудухьа къахьегама овсарле а я лоха.

Шин сменах болх белга яха дош укхаза кхетаде деззача тайпара кхетадаьдац. Механизатораш дийнахьи буси цкъа ца а хувцалуш, хIара 12 сахьат массаза дала хувцабала беза. Укхаза дийнахьи буси трактористашка болх хIана байт ховш саг хиланзар.

Бакъда, 1-ча боахама заведующе А. А. Попова оахамцара гІулакх во лелац шоай ала тарлу, цхьабакъда, де йиш йолаш дараш дукхагIа да. Йиъ тракторах цаI болх ца беш латтар, оатхал ца хилар бахьан долаш. Іалаьмате дукха ха йов кхашкара станашка дІаухаш. Болх беча моттиге дІа тIа хIана кхаьац пхьер, цигга машинашта даьтта хIана хьакхац, заправка а хIана яц.

Ах бийса яьннача хана биълагIча боахама механизатораша болх беча участке кхаьчар рейдови бригада. Гаьннара бІаргагора кхай тIа болх беш йоахкача тракторий фарай сердалонаш. Кхоъ яр уж цу бус болх беш. Механизатора Н. Безуглова лаьтта аьхача участкаьга хьожаш тІехьдаьлар тхо, лаьтта дика а 27—28 сантиметр кIоарга а аьхадар.

Цу боахаме механизатораш ца тоъар бахьан долаш цхьан сменах мара болх ца беш ши трактор яр, хIаьта кхаьнне шин сменах бора болх. Смена хувцалу 12 сахьата болх баьчул тІехьагIа, цхьабакъда, цига а дар кхоачамбоацараш. Смена хувцалуча хана бригада кхай тIарча стане боагIа механизатораш, нагахьа санна шоаш кхыметтел станера 5—10 километр гаьна бале а. Кхай тIарча стане дуъ сайрийна хIама, болх ба кийчъю машинаш.. цудухьа хIара механизатора 1,5—2 сахьат ха йов. Долче боахаме хIара денниш бийсаннаи йоаш яр 10 сахьат балха ха я — 6—7 гектар аххал ха. Цу тайпара порядок хIана оттаяьй бригаде? Хац. Механизатораш шоаш а ба цунах цецбаьнна.

Юкъ-юкъе мара йоагаш цIераш бІаргагацар доаллахарча «Ингушский» совхоза боахама кхашка. ШоллагІча отделене ялхлагІча бригада кхай тIа тхо кхаьчача хана ах бийсал тIех ха яьннаяр, кхай тIарча стане саг вацар, чІоагIача набарах венна улла хаьхо мара. Цу бригада болх беш яр трактористий А. Додовеи С. Бельтоевеи ши трактор. Уж Іуйрийна денз дІаболабаь болх бийсана а тIехьа беш бар. Цхьабакъда, А. Кагарманова тракторо дийнахьа мара бац болх, сменщик вац цун. Бригада кхай тIарча стане болх ца беш латтар ДТ-75 яха шиъи ДТ-54 яха цаIи — кхо трактор, хIаьта ДТ-54 яха трактор латта тоъал ха яр трактористаш ца хилар бахьан долаш.

ЙиълагIча бригада кхашкара сатем боабаьр С-100 яхача низ болча трактора тата дар, цхьабакъда, тхона ховра, цу тайпара машинаш бригаде йоацилга. Трактор болх баш яьллача кхай тIа тхо дІакхаьчача кабина чура хьаьра а ваьнна, ца хьавовзийтар тхона «Малгобекнефта» НПУ тракторни цеха механизатора Мирошникова. Совхоза тракторaш мичай? — аьнна хаьттар оаха.—Уж дийнахь болх беш хиннаб хIанз бІаргагуш бац, сои Шагров Федори воалл лаьтта оахаш. Кхай тIарча стане даха лаьрхIар оаха. Белггала цига латташ хила а хиннаяр шаккхе трактор.

— Тха тракторашa дийнахьа мара бац болх, сарахьа цІаболх кагий нах — хьадовзийтар тхона гІулакх хьахочо. Лоаллаха дада пхелагIча бригада кхаш, цига сатем латт. Бригаде дІадолх тхо. Бокъонца нийсъяь дІаоттаяь латт гусеничнии ялх трактор.

— Цхьан сменах болх бу тракторaша, — дийцар тхона сарралца болх баьчул тIехьагIа бийша бадача трактористаше С. Дзарахова, М. Нальгиева, И. Мержоева. — Сайрийна цхьайтта сахьат даллалца болх баьб оаха, цхьан сменах иштта болх ба хала да, — йоахар цар.

ПхелагIча бригаде белггала во латт тха гІулакх кадраш ца тоъар бахьан долаш, аьлар тхоца къамаьл деча хана отделене агронома Бориев Рашида, хIаьта йиълагIча бригада шиъ трактор сеца лаьттай технически вІаштIехьа ца хилар бахьан долаш, запасной оатхалаш тоъац, машинашта запасной оатхалаш Іалашъяра дукхагIа йоакхо е еза керттерча инженера нов. Колпакова.

Цхьоалагiча отделене берхI гусеничнии тракторах бийсанна болх беш тракторист Яндиев Османа цхьа трактор мара яцар. Дийнахьа тхона бІаргаайра совхоза керттера агроном нов. Мартусевич. Гурахьа дувча ялаташтеи зябаи мел лаьтта аха дезаш да шоi— аьнна оаха хаьттача, цо жоп делар: зяба 7.000 гектари гурахьа дувча ялаташта 5.677 гектари. Вайна магарра, аха дезар кIезига лаьтта дац, хIаьта 26 июле кхаччалца аьхад 1.542 гектар, геттара кIезига. Бахьан малагIа да? Цунна жоп лу бийсанна яьча рейдо. Геттара во пайда эц техниках. Тхона гучадаьлар аха лаьтта тоъал кийчдеш, ялаташ чуийца даьнна кхаш цIендеш хилар, хIанз эшар лаьтта сихагIа оахилга да. Эггара шоашта аттагIа дар деш ба совхоза кулгалхой—мехкдаьттахошкара новкъостал даха бахаб уж. Из новкъостал ца хилча даргдоацаш дарий? Дар, нагахьа санна болх шин сменах белга вІаштIехьдаьккхача. Гусеничнии тракторaш тоъал я. Цхьабакъда, эггара чІоагIагIа телхар кадраш эсала хилар да. Цхьан-шин шера мара болх ца беш, техника дика ца йовзаш ба дуккха бараш, цудухьа каст-каста йох тракторaш, технически гІулакх кIезига ду царна. Селлара дукхача маьха новкъостал тхона хьашт дац йоах «Кавказ» яхача совхоза шоллагIча боахама заведующе П. А. Латунова, тхоайчарех дика пайда эцар гІойле я тхона. ХIаьта совхозе арахьарча новкъосталга сатуесаш шоай техника тесса йита лелаю. Лаьтта кийчдара гІулакх воча хьала тIа да. Тракторни парко цIаккха а ца соцаш болх белга вІаштIехьдаккха деза. БІаьстан юкъе дІаюргйолча еррига ча культураштa зяьб кийчъе йиш йоллашехьа а, 1000 гектар хIана яц аьнна дола лаьтта бІаьстан юкъе аха юхе а дусаш соахка даь гІалат кхы юха ца дар духьа.

«Сердало», «Ленинское знамя» яхача газетий рейдови бригада: Б. БУТЕЛЛО— «Кавказ» яхача колхоза тракторист; Г. ГАДАБОРЩЕВ — «Сердало» газета собкор.; В. ТАГУРОВ — «Ленинское знамя» яхача районни газета болхло.

Байракх дІахецаргьяц

Дика къахьегама толамаш доах № 7 йолча Грозненски монтажни участка коллективо. ВорхI бутт ба цу коллективо Ростовски «Промсвязьмонтажа» бувзама управлене карара-кара тела ЦIе байракх лелаю.

ЛоархIаме монтажни балхаш деш ба участка болхлой хIанз еш латтача Староспикенски хин источнике. Монтажни балхаш даь дала доахк цига. Иштта цхьайца балхаш деш ба уж химкомбината объекташка а.

Эксплуатаце дІаденнад дуккха наха чуIе цIенош. Царна юкъе да 36 квартира йола Гудермесера цIа, Грибоедова улицагIара 40 квартира йола цIа. Радиои телефони чуйилла баьннаб уж микрорайоне. Къаьстта болх дика барца белгалбаьннаб цхьабола бувзама болхлой. Иштта, кабельщик-спайщика нов. Афонина хIара бетта задани 130 процент а кхы тIех а кхоачашъю.

А. ТАНКИЕВ.

Маiача наьха хIамаш тегача Грозненски горпромторга модай ателье бригадаша, сменаша социалистически яхье а яьнна хьинаре къахьег пятилетка хьалхарча шера. ХIамаш тегара ворхI бетта план ялх бетта кхоачашъяьй ателье болхлоша. Планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци итташ эзараш сомий маьха я.

Темпаш лох ца йолийташ болх бу хIамаш тегараша укх бетта а. Еррига продукци арахецара июль бетта план 28-ча июле кхоачашъяьй цар. Юхедисача кхаь дийнахьа массохк эзар сома маьха хIамаш тегаргья.

Ноябра сийленца накъа бахара «Октябрьнефть» НПУ мехкдаьттахой инициатива дог раьза хинна хьаллаьцай укхаза, дукхача болхлоша хIара сменах нормаш 130—170 процент кхоачашъю. Царех ба ин. Яндиева, Алиева, Сливкина, кхыбараш.

Сурта тIа: Р. Яндиева, Ф. Сливкина, Е. Алиева.

И. Плиева сурт.

Тайп - тайпарча къамех бола ер моряхаш - Іаьржафордахой вІашагIа хоттаболийт доккхача тIема гІулакхерча доттагІалои цар шеашта тIадиллача гІулакхах девча доккхалои. ТIема походашка а хулаш цар тIехдика Іомаяьй шоай кема-ракетоносца чоалханера механизмаш.

СУРТА ТІА: социалистически яхье котбаьнна классни специалисташ (аьрдехьара аьттехьа) II-ча статьягIара старшина — аварец А. Абдурахманов, вокхагIара матросаш — украинец А. Бондаренко, молдаванин М. Вавилица, матрос азербайджанец Р. оглы Мамедов, вокхагIара матрос гурже Р. Давадзе, татар И. Валиев, матрос нохчо Т. Ильясов, вокхагIара матрос узбек А. Курбанов, 1-ча статьягIара старшина эрсе Л. Фоменко, 1-ча статьягIара старшина нагIе Х. Куниев, вокхагIара матрос селе Р. Рамазанов.

ТАСС фотохроника.

МАССАНЕ А ХІАРАНЕ А ГІУЛАКХ

Коммунизм хьалъеча хана бІарг ма кхоачча йола вай лаьттан аренаш, цун городаш, юрташ эргайийнна Іап. Эрганувл саг а — керда общество хьакхоллар. Цхьабакъда, вайна юкъера хIанз а дІабаланаза ба халкъашта хийра йола, йоккхаенна мораль лелаеш бола нах. Цар леладу гІулакхашин кхыдола зуламашин советски строя чулоацамца моастагIал долаш да. Хила а йоагIаш эгІазал я царца халкъа, хIаьта уж сатоха йиш йолаш а дац.

Укх тIеххьарча шерашка дукха хIамаш даьд мехка бокъонаш телхаярца къовсам лоаттабара. ХIаьта а, хIанвалца хьа даьраш кхоачамболаш хиннадац. Городашкеи районашкеи хIанз а кхераме зуламаш леладу, эхь ца хеташ хулиганал леладеш моттигаш я.

Общественни порядок телхаярца лоаттабу къовсам чІоагIбара дешага хьежай КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет. Селхан «Правда» тIа кепатеха араяьккхаяр цу решеней изложени. Цар тIа белгалаьд социалистически законность чІоагIъяреи шоай овлаш а тIехьа зуламаш дІададахареи, цу гІулакха къахьегамхой хьинар дегІаккхувлара, бахача наха юкъе беш бола кхетама болх тоабара даькъера партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, милице, прокуратура, суда органий декхараш.

Цу цхьан ханна СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIанийцад тахан «Правда» тIа кепатохаш дола Указ. Цу тIа оттадаьд хулиганал леладарах административнии уголовнии бехктокхам лакхбеш, хулиганал леладарах дола дешаш тахкареи суде дувцареи ханаш лоацъеш хилар.

Цу лоархIамерча документаш тIа шерра хьахьекхад къахьегамхошта, общественни организацешта, советски органашта, ловраши цар дІалехараши. Партеи пачхахьалкхенои оттадаьча гІулакхаша торо хулийт советски лаьттан тIа моттиг хила йиш йоацаш дола хулиганали общественa духьалара кхы тайпа гІулакхаши шоай овлаш а тIехьа хоадамболлаш дІадахара.

Зуламашцеи уж хьедеча бахьанашцеи къовсам лоаттабу бокъонца берригача тешамерча къахьегамхой духьа. Цудухьа, цу къовсаме дакъа лацар — хIаране декхар. ТІанийца решенеш эггара хьалха кIоаргеи малаха дІайовзийта, бокъонаш телхаярца доаттабеча къовсама, дуккхача городашкеи юрташкеи Іоаль опыт наха юкъе шерра дІайоаржаеза я партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Цу гІулакха пайда эца беза идеологически воздействе тайп-тайпарча формаех —кепайоазонах, радиох, телевиденех, лекцеехи беседаехи, гойтара агитаце средстваех. ЧІоагIа хьакъал долаш, хIамах сакхувш хила деза общественa духьалара гІулакхаш шоай овлаш а тIехьа дІададахара мотгга дукхагIа къахьегамхой барцагIбахар, хулиганал леладелга, малараш мелилга, цу тайпара кхы гІулакхаш леладелга ловргдоацаш дола хьал массанахьа а чІоагIа оттадар духьа. Хоадамболлаш тIом дІахье беза социалистически общественa хийра йолча оамалашка!

ЧІоагIа лоархIаме да халкъа дружинай хьинар мамогга дегІаккхувлар. Цар гІулакхаш массане а къоабалдеши хьаллоацаши да. Даим йоакхо янза яргьяц дружинаша общественни порядок лораяра шоай лоIаме деш дола гІулакх сийрда бІарг кхоабаш дара, хьинар, инициатива йолаш бола нах юкъе а ухийташ чIоагIъе еза уж. ХIанз дружинникашта моральнии материальнии поощрени яра оттадаьча гІулакхаша новкъостал дергда цунна. Иштта боккхача лоархIаме да хIана дена дІа бокъонаш телхаярца лоаттабеча къовсаме инициатива гойташ болча гражданий хьашташ лораделга Іалашдеш йола правови гарантеш юкъейоалаеш хилар.

Практико хьа ма хьоккхара, хулиганал леладара новкъостал ду порядок телхаераштa цар леладу гІулакхаш предприятей, гІишлоний, учрежденей, колхозий, совхозий, администрацеи общественни организацешеи могийташ хиларо. Цхьаццайолча моттигашка кхыметтел вІалла тертта кал а дац хулиганаша производстве шоаш балха болчча урсаш, кастеташ, кхыдола герз кийчдеш хилар. Айпе практика я, коллективаша зуламхой доалахь хьа а ийбеш, цхьабакъда, царна хьехам балара деш цхьаккха хIама ца хилар, хIаьта цунах тIехьа гIа зулам а доал.

Ховш да, хулиганали общественa духьалара кхыдола гІулакхаши кхы тайпа болча бахача наха юкъерчул дукхагIа кагийча наха, кхувш боагIараштa юкъе даьржа хилар. Цудухьа къаьстта уйла тIаяхийта еза кагирхошца беча кхетама балха. Цу гІулакха эггара хьалхара дакъа кхоач комсомольски организацешка. Къона тIехье коммунистически моралеи социалистически бокъон порядок телхаерашца машар хургбоацачеи уйланца хьалкхеяр комсомола юкъа моттигерча декхарех цаI да.

ХIанзачул тIехьагIа де дезаш дукха хIамаш да общественни порядок лорaяра, прокуратура, суда органий. Шоай болх цIаккха а кIаьд ца луш эргабоахаш тоабе беза цар, къаьстта а зуламаш гучадоахаши зуламхой лохаши, зуламера гІулакхаш шоай ханнахьа соцадеш бу болх, общественностацара бувзам мамогга чІоагIбеи шербеи беза. Судебно-прокурорски практике кхетамца цхьана тарде деза законо оттадаь кхерамерча зуламхошта дира таІазар дара гІулакхаши эггара хьалха лоадамбоаццаш дола зуламаш даьча наха общественни воздействи еши кхетам луши дола гІулакхаши.

Балха тIара, цIагIара, салоIача моттигашкара дуккха а дукхагIа болча советски наьха оамалаш сакхетамерча социалистически дисциплина ларда тIара хьайоагIаш я. Законаш, общественни распорядка бокъонаш йизза кхоачашъелга цар дего къоабалдеш гІулакх да. Хулиганий, маларaш меларий, аьрдагIа леларий доккха-доаца дакъа мара дац нахаца охцалувлаш. Халкъа лоIам чулоацаш долча законий сий дайта деза царга. ТаIазар ца деш ма юсийла бокъо толхаяь цхьаккхa моттиг!

Вай мохк — эггара хьалхалаттача социальни строя колыбель, эггара хьалхалаттача, саг эггара дукхагIа везаш йолча морала ларда тIа латт вай общество. Вайцига зуламашта моттиг хила йиш яц, е хург а яц. Царца къовсам лоаттабар — советски наьха граждански декхари патриотически декхари, массане а хIаране а гІулакх.

(28 июлера «Правда» передовая).

ЛАТВИЙСКИ ССР. Прибалтикерча эгара йоккхагlчарех йола цаl хургья городе Огре хьалъеш латта трикотажни комбинат. Цун цехашка вай мехка а доаьол дехьа а яь эзараш машинаш оттаелга лерхl. Цар шера 12 миллион хиллал трикотажни хlамаш хьаергья.

Комбинат юпла керттера майда 20 гектар хинна ца lеш я. Хlанзалехьа а ходала доладеннад керттерча производственни корпуса куц.

Сурта тlа: комбинат хьалъю керттера майда.

С. Данилова сурт.
ТАСС фотохроника.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА — ЧIОАГIА ЛАРД

Шlадахача шерий практико бокъонца тешавеш хьахьокх гурахьа юв культураш дlаюврглйола лаьтта хьалхxе кийчдар толашагlа хилар. Ханнахьа аьхача, полупара хьисапе дика обработка яьча лаьтта дlайийнача гурахьа ювча культураша лакха хьувкъам лу.

Шlадахача шера республика дуккхача боахамаша дикка тlехьадаьккхар гурахьа юв культураш дlае лаьтта кийчделга. Иштта хилар, масала, Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача совхозе, «Дружба» яхача колхозе, Урус-Мартана района «Горец» яхача совхозе. Укхаза вlалла мегаргдоацача тайпара тlехьабаьккхар из болх, из бахьан долаш хьувкъам лоха хилар.

Шlадахача шерашка дийнна гlалаташ теркал а деш, дуккхача боахамий кулгалхошеи специалисташеи укх шера дуккхагlа теркам тlабохийт гурахьа юв культураш дlаюврглйола лаьтта кийчдара. Иштта, масала, Грозненски района совхозашеи колхозашеи ткъоалагlа июнь тlакхоачаш 10 эзар гектар гаргга лаьтта аьхал, хlанз республике хьалхара моттиг а лелаю. Тlеххьарча хана йоачаш ца хиларах лаьттанца тlоадал кlезига йолаш халонаш нийслой а гурахьа юв культураш дlаюврглйола лаьтта кийчдара балхаш сихдаьд Наурски, Сунженски, Шелковски, кхыча районий совхозашеи колхозашеи.

Цхьабакъда дlадахача шерашка дийнна гlалаташ теркал ца ду боахамаш а дукха да, гlалаташ юха а дувлийт, гурахь юв культураш дlаюврглйола лаьтташ кийчделга мела лел. Гурахьа юв культураш дlае еза лаьтта маларра аьнча аха ца болабеннача Малгlабика, Шаьла районашка цlенхлштта оарцагlбовла безаш хьал эттад. Иштта мелал хlана лелаю укхаза? Мукъа лаьтта доацал-те? Хьалха хlайийна хинна культураш дуккхача лаьттара чуийцай. Долче, во вlаштlехьбаьккхаб укхаза болх, лакха овсарле йолаш пайда эцац лаьтта бахача агрегатех.

Толамца из болх кхоачашбара мел эшар долаш да Гудермесски района боахамашкеи Надтеречни района «Минеральный» яхача совхозеи. Цхьабакъда, укхаза 800 гектар мара аьхаяц. Цхьаккха хlаманца бехкаэал йолаш дац гурахьа юв культураш дlаюврглйола лаьтта кийчдар Урус-Мартана, Ачхой-Мартана районашка мела лелилга.

Цу районашка санна кхыча районий боахамашка а йолаш я мел эша техника, квалифицированни механизатораш, шоай ханнахьа гурахьа юв культураш дlаюврглйола лаьттеи аьби аха деррига хьалаш а да. Дерригa къахьегам нийса вlаштlехьбаккхарах тийша да.

Тоъам хиллал тракторaш дlа а къоастаяь, лаьтта оахача агрегаташка дийнахьи буси болх байтилга lалашде деза совхозийи колхозийи кулгалхоша.

Совхозийи колхозийи специалистий декхар да лаьтта мишта оаха хьожаш тlахьожам доаттабе, цахаддаш бракацеи лаьттан культура лаккъира тlехьеи къовсам лоаттабе.

Духхьал ханнахьа лаьтта ахарал совгlа боккхача лоархlаме да цу лаьтта хьалха дlайийна хиннача культурай хьалашка хьежжа лаьтта кийчдара способаш делаяр а. Вика-ка болча ялатий, ялатабобови, кхыча культурай смесаш, кхьйола хьалха чуяца культураш чуийцачул тlехьагlа эгара хьалха лаьтта кийчдара бу болх полупара системах бе беза. Полупара системах лаьттанна обработка еш лаьттанца тlоадал соцае а lоае а, оасарца къовсам лоаттабе а дика хьалаш хул.

Цу системо торо хулийт гурахь яучa кlинен кхыча культурайн фу тlунача лаьтта ханнахьеи доагтlача тайпара кlоаргеи дlадолла. Цо хьахулийт лакха хьувкъам кхебара йола дика хьалаш. Ханнахьеи дика къахьегаший кхоачашъе еза из система.

Хьувкъам чуийцачул тlехьагlа 20—22 сантиметр кlоарга аха деза лаьтта, оахама горизонга кlоаргалга хьежжа. Предплужникаш йоахкаш хила деза нохараш. Нохарашта тlехьатайсача цхьан е шин макхаца шаьрде деза лаьтта.

Эгара дикагlа да предплужник йола нух волокуша (са бола аьник е рельс), кольчати катока секци йолча оахам деча комбинированни агрегатаца лаьттанна обработка йича.

Цу хана массаза санна кхоачам хиллал тlуна хул лаьтта, атта дока а дох. Нагахь санна цхьадолча бахьанех ялат чу маййццане кха аха вlаштlехьа ца доалаш дусе лушени е еза цунна, цул тlехьагlа, ялат дlаделе 1—1,5 бутт хьалха даргдолаш аха деза из. Оахам даьи гурахьа дув ялат дlаделеи йолча хана чухь цlенача пара хьисапе обработка ю кхашта. Лаьттан тlера тlоа чlоагl ме лу, оасар ме доал культиваци ю, цуца цхьана макха а боаккхаш. Сорташ тохкача участка даннешеи республика колхозийи совхозийи практико хьахьоккхача тайпара полупара системо йоккха эффект лу, цудухьа боахамашка юкъе йоалаянза яргьяц из.

Гидуаргаши хьажкlаи чуийца гурахьа юв культураш дlаювча лаьтта кхы тlа а болх бе беза. Из хlанад аьлча цу кхаш тlа дукха гlадамийи чlегlийи юхкаш юхеюс. Хlаьта лоамашта юхерча зоне дадача боахамашка цу ханале оасар хьатlалоал. Цулухьа оахам дале цу участкаш тlа (мичча хана юйя а башха а дац) урагlа-пхорагlа е диагоналаца дисковй лущильникаца шозза лущени е еза. 35 градус аула хила еза лущильникаш. Доал лолча балластий ящикаца lалашъю уж, дискаш дика ирьхь хила еза. Юхейнса юхкаши оасари кегтий тlа дискаш, хlаьта иштта юкъюкъе лаьттан тlера тlоа цамца а боакх. Иштта хьалха обработка йича предплужникаш йоахкача нохарашца оах лаьтта. Массахана оахам дешше цунца цхьана лаьттан тlера тlоа цамцабаккха беза.

Массанахьа шерра юкъейоалае еза кхай тlа юхейнса юхкаш шlераш етташ йоагаю агроприем, из кхоачашдеш цlи ца ялийтара кхоачашъе еза правилаш телха а ца еш. Цу гlулакхо дукха оасар а цар фу а дохадергла, хlаьта иштта юртбоахама культураштa зуламерча садоаккача хlамай фуаши личинкаши йоаергья. Шlераш йиттачул тlехьагlа кхашта дика обработка юлу.

М. БРИДНОВСКИЙ,
Нохч-Гlалгlай АССР юртбоахама министерства керттера агроном.

СССР ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТА ДЕНГА

ФОРДАЦАРА ДОАЗОНАШ ЛОРАДЕШ

Адмирал В. ГРИШАНОВ.

Вай халкъо а цун Герзашца кийчдаьча Низаша а 31 июле белгалду СССР Тlема-Форда Флота Ди.

Советски наха доккхал ду низ кхоачача форда флотах. Цун историдаим дийна дола морякаша къонахчала сийленца шоай тlема декхар кхоачашдара масал да. Октябра байракх хьал а егlа шоай кемаш тlемаш де кхийлар морякаша, салтий шинелаш тlаювхача болхлошца, цlегвардейцашца, ахархошца цхьана Зимни яккха чухьийлхар уж. Матросски полкаша граждански тlема шерашка белогвардейцехи интервентехи лораеш хьалкхаьбар Советий Республика.

Шоаш дувцилга йоаццаш чlоагlа партена, социалистически паччахьалкхенна мутlахьа болга дlахьекхар морякаша Сийлахь-боккха Дай-мехка тlом хьиннача лирача хана. Советски наха цlаккха а дицлургдац Севастопала, Одесса, Новороссийска юххе цар дуккха шоашкара гучадувлийта къонахчал, доккха денал, Москвана уллуви Ленинграда пенашта юххеи, Волга тlа, Заполярье цар турпале даьтlемаш. Вай фронтий стратегически лоархlам бола флангаш тешшаме лораеш хьал а кхоабаш, морякаша дийнахь а бус а хlалакбеш хlамаш еттар фашисташта. Эзарнел тlех моастагlчун тlема кемаши транспортни кемаши хlалакдаь дlадаьхар вай тlема флото тlом болча хана.

Соахка, фашистски Германи эшаяь 20-гlа шу белгал а деш, тlехдаьнна доккхий тlема толамаш дахарах Советски правительства шоллагlа Цlеча Байракха орденаш елар Къилбаседен, lаьржача форда, Тайжача океана флоташта.

Ший историгlа цlаккха а хlанз мо чlоагlа низ болаш хиннадац Тlема-Форда Флот. Вай халкъо, хьаькъалерча советски кемаш дераша, конструктораша, lилмахоша цунга дlаденнад толашагlа дола кемаш, эгара кердагlа йола навигационни техника, тlеххьара lилмана карагlдийннарий лардa тlа хьадаь герзаш.

Хи кlалхара кемаш... Хlанз уж — флота керттера низ ба. Къаьстта а баллистически ракеташца кийчдаь атомни кемаш. Гlалъмате боккха низ болаш да хи тlара кемаш а, хlаьта царна юкъера ракетоносцаш а. Хи кlалхарча моастагlчунцарча тlема дика ка ювлаш я хи кlалхарча кемашта дуxьалара средстваш а. Хlаьта татал массагlа лелача самолетаща кийчъяьй ракеташ кхухьа форда авиаци! Низ кхоачача тlема техникаца кийчдаь да форда гlашлой эскара фордашта йистера ракетни доакъош а.

Хlанзарча ханарча советски хи кlалхарча кемашта, самолеташта, хи тlарча кемашта пайда ийбаьча технически принципий кердалга диллача, уж инженерни кхоачашъярга, царех доаллача тактически гlулакхага, герз тохара низага диллача уж доазол дехьа хьадаьча кемайи форда авиацеи дикагlча тайпаел тlех да.

Цхьабакъда, Советски Флота низ, чlоагlал техниках латташ хинна lац. Из дlаьхий хилар — дувцалга йоаццаш чlоагlа шоай Даьхенна, шоай кхоаччарча Коммунистически партена мутlахьа бола вай боккъала а башха морякаш цун хилар да. Цун денал дола дегlа хи — коммунисташи комсомольцаши ба. Цар командираштa новкъостал лоатталу чоалханегlа а бехктокхамегlа а дола декхараш толамца кхоачашде. Хlанз флотера хlара шоллагlвар хlана вац аьнна вола эпсар — инженер е техник ва.

«Форда тlа — цlагlа» яха къьнара форда девиз тахан а чlоагтlа яхаш я тlемахошта юкъе. Форди океанличний состав lомаяра дикагlйола школа я. Цунах даьнна беркат дар КПСС XXIII съезда подводникашкара тlадихьа совгlат. Съезд хьаеллалехьа хьалххагlа вице-адмирала А. Сорокина командованегlа хи кlал гlолла дуненна го баьккха ера атомни кемай отряд. Цхьа бутти ах бутти баьккха lанзар цар хи кlал гlолла лелаш. Кемаш тайп-тайпарча климатически зонашка хилар. Халача хьалашка, хи кlалхара тlа ца доалаш 40 эзар километр дикъ бир цар. Историна цу тайпарв хlама хlанзалца дайзадац.

Цу тайпара гаьна а хала а походаш яра тlехдаьнна доккха духовни денал долаш, дикагlча тайпара технически а цlенхашттагlарча тайпара физически а кийчбенна хила беза матросаш, старшинаш, эпсараш. Уж дерригa гlулакхаш биззача боараме доахкаш ба вай тlемахой. Партен правительстваи лакха мах бир цар даьча турпалерча гlулакха. СССР тlема-форда байракх хlанз кура теркаш я дунен океана хьашт долчча широташка. Хlаьта вай сийлахь-йоккхача фордий держава эшабулургбоаца боккха низ массе а моттиге цо дlа а хьувкх.

Фордий доазонаш лорадеш барашта цхьанна а хана дицлуш дац шоаш тlаухийта низаш Советски мехка а вай вежараштеи доттагlаштеи а духьал тlадерзадаь империалистически державаш дунен тlа йолаш йолга. Вайна ховш да фордашкеи океанашкеи гlолла хьувзаш «Поларис» яха ракеташ шоай борташ тlа йола США хи кlалхара атомни кемаш, фега дийнахь а бус а гlайтта лелаш атомни бомбаш тlайола тlема самолеташ йолга. Массехк шу да американски империалисташа паргlато езача Вьетнама халкъа духьал бlеха, агрессивни тlом беш латта. Хила мадоаггlара мадий цу тайпара хьал латташ советски морякаша, кlаьдбалар доацаш, шоаш тlема кийча хилар дикагlа тоадеш хилар, фел лакхъеш хилар.

Цу дерригне а толам балара эшача лоархlамегlарча хьалех цаl — чlоагlа тlема дисциплинеи вlаштlехьлеи хилар да. Цудухьа да-кх флотски командираша, политорганаша, партийни организацеша хадданза массе а хана бlунашкара уставной порядок чlоагlъелга, матросаш, старшинаш шоашта тlадилла гlулакх эгара лертlагlча тайпара, бехктокхам а болаш кхоачашдара уйланца кхебелга.

Тlема а политически а дешар lомадара цlенхаштта толамаш а даьха накъа боагlа тlема морякаш шоай цlейна. Цар партега, правительствага, дерригача советски халкъага рапорташ тел эгара кердагlа йола тlема техника lочаяь караерзаярах, дешара отличникаш дукхагlа хиларах лаьца. Флоташка тlехь-тlехьагlа дукхагlа хул беррига матросаш а старшинаш а — классни специалисташ бола кемаш.

Шоай низ бола гера ше маларра дика lомадаь карадерзадаьд флота ракетчикаша. «Хlара ракета — хьожаьчча!» — девиз иштта а йолаш lомабу уж дикагlча эпсара А. Коротковa а цун дуккхача новкъосташа а. Иштта доккхий толамаш даьха я командир II рангагlара капитан С. Соболевский волча хи кlалхарча кема экипаж а дуккхача кхыча кемай экипажаш а. Тlехдикачун сийлен цlи лелаеш я II рангагlара капитан А. Устьянцев — морякашкара КПСС XXIII съезда делегат — керте латтача кема экипаж.

Массаза а санна lомабалара эгара лакхагlа дола толамаш доах коммунисташеи комсомольцашеи. Кемай а доакъой а партийнии комсомольскии организацеша дисциплина йолаш, форда тlара гlулакх дара халонаш бlу ца къожабеш ла ховш хургболаш lомабу тlемахой. Флотерча комсомольций доккхача эскара викалех цаl волча I рангагlарча старшинас Н. Прокоповича Ленински комсомола XV съездага дlаелар тlема-форда байракх; из байракх тlаьгlай дукха ха йоаццаш дуненна го баьккха даьхкача хи кlалхарча атомни кемаех цхьаннена.

Флотски кагирхой — кхача а доагlаш, шоаех хьалхагlа хинна дlабахача боккхагlчаргара тlема сийлен доал кхаьчараш ба. Кlоаргта маlан долаш да цхьадолча кемаех пирел хьалхагlа хила а хинна дlадаьннарий цlераш техкаш хилар. Тахан фордий а океаний а хи тlа боал тувсаш лел «Варяг» яха ракетни крейсер, «Гремящий» яха гвардейски ракетоносец санна эгара кердагlа дола кемаш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlема шерашка Къилбаседен флоте моастагlчунца турпале тlемаш деш хилар «Ленинский комсомол» яхача хи кlалхарча кема экипаж. Хlанз из цlи лелаю арктически шашта кlал гlолла Къилбаседен полюсе яхача хи кlалхарча атомни кема.

Машаре дахача деношка, lомалуш еча походашка морякаша доккхача денала, тlема говзала а къонахчала а хьокхамаш тел. Тlема кийчо еча толамаш дахарах, правительственни заданеш тlехдика кхоачашъярах укх тlеххьарча шерашка дуккхача матросашта, старшинашта, эпсарашта, адмиралашта орденаши медалаши тийнай.

Вай Герзашца кийчдаьча Низий низкхачар духдувлаш бола лакъаргбоаца хьаст ба уж хададргдоацаш халкъаца дувзаденна хилар. Шерагара шерага шер а лу, чlоагl а лу партийни, советски организацешцара, предприятешцара, колхозашцара тlема экипажий бувзамаш. Морякаштайжафордахой, къилбаседафордахой, балтийцаш чlоагlа гlадбигар Приморски крайна, Мурманский Калининградски областашта Ленина орденаш яларо. Чlоагlа раьза хиларца дегаш айденна тlайицар цар Новороссийска I степенагlара Дай-мехка тlема орден ялар. Тlа-тlа чlоагlлу Украина, Белоруссе, Эстоне, Латве, Литва, Грузе, Азербайджански ССР, кхыча республикай дуккхача предприятей, колхозий, школай коллективашцара морякий доттагlал.

Советски наха эскари флоти дукхалезилга бlаргагу ДОСААФ организацей балхах. Цу общества членашта — эзараш болча кагийча наха тlаглертта lомаю тlема-форда гlулакха лардаш. Морякаша хьехархошта новкъостал лоатталу кагирхой патриотизма уйлаш йолаш кхебе, кагийча наха форд дукхабезаболийт. Цlеча Байракха орден лелаеча Тайжаокеански флота комсомольций новкъосталца Новосибирски областа школашка кхо бlаь хинна ца lеча къоначар кружокашка форда lилма lомалу. Цу хьакъехьа Астраханcки областа пионерашта дика новкъостал лоатталу Цlеча Байракха орден лелаеча Каспийски флотиле морякаша.

Цхьабакъда, кхоачамбоацараш доалаш бац ДОСААФ бу болх. Дукха ха йоаццаш КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои тlайийцаб «Эскара, Авиацена, Флота гlодара ший лоlамерча Общества (СССР ДОСААФ-а) балха хьалах а из тоабара де дезача гlулакхех а бола» соцам. КПСС ЦК-и Министрий Советои лерхl бахача наха юкъерча оборонно-кхетама, балха боарам дlахо а лакхбелга, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей лоархlамегlа дола декхар долга.

Советски Эскарен Тlема-Форда Флотен тlемахоща доккхал ду Октябро яьха коталонаш лораеш латтача наьха сийле йолчеи атта боацачеи балха КПСС XXIII съездо лакха мах барах. Партен халкъои шоаех бенна тешам сийленца кхоачашбанза ца lа лаьрхlа ба тlема морякаш, хlаьта СССР Герзашца кийчдаьча Низий кхыча тайпай тlемахошца цхьана вай Даьхен тlакховда йиш йоаца фордий доазонаш лораде массе хана кийча а ба уж.

31 июла — СССР Тlема-Форда Флота ди.

Цхьана еча ученешка.

М. Редькина сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНСКИ ДОТТАГIАЛА МАЛХ

Шlаяхача къаьнарча замалахьара ленз вай ханага кхоачаш хьадоагlа халкъий доттагlала дошо мазаш. Уж цар исторически летописашка, традицешка, фольклоре, литературан искусства произведенешка белгалдийннад. Цхьабакъда, дlаяхача хана долаш хиннад къамашта юкъера къовсамаш а, цабезам а, моастагlал а. Частни доаллахьенн массе а тайпарча низ-lоткъамен мукхо дуача сутарчеи бирсачеи дунен тlа хиннадац дика гlулакхаш мара дlа ца даржийтара хьалаш. Шlаяхача замай «порядкаш» дlаяьхача социалистически строя хьалашка мара хьаеллаеннац халкъаша шоайла доттагlала гlулакхаш лелалара довзув доаццаш йола перспективаш.

Цхьа вежарий дезал а хулаш, вlаший кхотаденнача вай Даьхен халкъаша, Коммунистически парте кулгал а деш, кхоачалургдоацча хьинарца къахьег КПСС XXIII съезда исторически решенеш кхоачашъяра. Советски Социалистически Республикай Союз — дукха къамаш долча социалистически паччахьалкхенах бола ленински хьехам боккъала а кхоачашхинна чакхбалар да.

Советски Союз lалаьмате йоккха халкъа юкъара коммунистически гlишло я. Цунча юкъе хlара республика дlадоал лоархlаме йола ший моттиг. КПСС XXIII съезда решенеш кхоачашъеш советски халкъаша къахьег цхьан фронтагlа, вlаший кхотаденна а долаш, вlаший новкъостал а лоаттадеш. Советски республикаша цхьана экономически гlулакхаш лелалеш хилар да царех хlаране ший промышленни а юртбоахама а продукци юкъарча фонде а ухийташ, юкъарча фондера кхыча республикашка хьаю производства средстваш а потреблене хlамаш а lайиеш хилар. Хlара советски республика экономика дегlаух Советски Союза цаl йолча экономиках дlакъаста йиш йоаца дакъа ше махилара. Масала, грозненски мехкдаьтта чакхдоаха заводаш хьалъяра а оборудованеца кийчъяра а юкъе дакъа лоацаш хилар итташ йола мехка тайп-тайпара предприятеш. Вайга воай низаща химически комбинат хьалъюлургьяар, нагахьа санна вежарий республикаша новкъостал даьдецаре. Ший аргlанна грозненски заводий продукци ух Советски Союза тайп-тайпарча республикашка. Нохч-Гlалгlайчен экономика, кхыча хlара республикаяр а санна, эзараш долча мазашца кхыча республикашца а мехка промышленни центрашца а ювзаенна я. Кооперированни поставкай принципа дарда тlа болх бу мехка кхыча республикашкарча предприятеша а.

Къилбаседа Кавказа автономни республикаша эрг-эрга продукцеш ухийт шоайла дlа-са, Советски Союза областашка, краяшка, республикашка; хlаьта иштта дуккхача доазол дехьарча мехкашка а. Нохч-Гlалгlайченера, масала, ух: парафинаш, автотракторни доагор, электродни кокс, машина даьтташ, битумаш, котельни доагор, бензинаш, резино-технически а лака-басарий а промышленноста эша растворителаш, медицински вазелин, дуккха а кхьйола мехкдаьтта продукташ, бурув деттара эша насосаш, цементировочни агрегаташ. Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводий продукци дlакхухьийт дунен тlарча 55 хинна ца lеча мехкашка а.

Черсий-Балкхаройчено мехка тел вольфрам, молибден, эрг-эрга станокаш а машинаш а, дохавольтни аппаратура, алмаани инструменташ, кхачан промышленноста эша дикал лакха йола продукци.

Дуккха а эрг-эрга продукцеш хьаю Дагестане — электротермически пишкаш, боккха низ бола машинаш, шлифовальни станокаш, генератораш, кийга хьоаса, сепаратораш, электросварочни агрегаташ, электротехнически аппаратура, чхьагlараш, консерваш, дуккха а кхыяраш.

Къилбаседа - Хlирийчера мехка тайп-тайпарча республикашка дlа ухийт цинк, даш, генератораш, контактораш, технически тlо, газовой плиташ, электросахьаташ, кхачан промышленноста эрг-эрга продукци.

Советски Союза ерригача республикаша, Москвас, Ленинграда, Минска, Харькова, Алма-Атас, кхыча промышленни центраша хlара денна Къилбаседа Кавказе ухийт эрг-эрга машинаш, станокаш, промышленни оборудовани, прибораш, хьу, гlишлой материалаш, дукха а кхыяраш.

Мехкара деррига доккхий а кагий а къамаш коммунизм хьалъеш доахк. Дерригача советски халкъаща цхьана коммунизм хьалъяра юкъе шоашкара доагlа корта бола дакъа лувц Къилбаседа Кавказа автономни республикай къахьегамхоша а. Боахама а культурни а гlишлоне доккхий толамаш дахарах Ленина орденаш тийннай Къилбаседа-Хlирий, Дагестански, Нохч-Гlалгlай автономни республикашта. Промышленноста а юрта боахама а хьалха латтарий йоккхача группана орденаши медалаши тийннай.

Коммунистически партеи Советски правительстваи Къилбаседа Кавказа автономни республикай lалаьмате йоккха йоакхо еш хилар къаьгга гу Нохч-Гlалгlай АССР масалах. Хlанзара Нохч-Гlалгlайче — из йоккха промышленность а, механизированни юрта боахам а, хьалха латта культура а йолаш, гlоръяьнна чlоагlа дегlаухаш латта социалистически республика я. Хlара шу массаза дала дегlаухаш а тоалуш а латт вай республика городаши юрташи. Промышленни производства объем 60-зза алсамъяьннай. Республике хlанз 159 йоккха промышленни предприятий я. Нохч-Гlалгlайчен ерригача общественни продукта дикъ даькъах кхо дакъа дlалоац промышленни изделеша.

Республика промышленноста къаьстта а боккха гlа дlахьалхабаьккхаб семилетка шерашка. Промышленни производства юкъара объем шозза дукхагlа хулаш дегlаенай. Ворхl шера чухьа хьалъяьй 20-нел тlех йоккхий предприятеш. Хьахиннай керда промышленни районаш — Аргун, Карабулак, Наьсаре. Сихача темпагlа дегlаухаш боагlа дуккхача доакъоех латта республика халкъа боахам. Хьокхаме да, масала, укх тайпара дола бакъдар: сага сих лаьрхlача Италерчул е Францерчул дукхагlа электроэнерги йоах Нохч-Гlалгlай АССР-е.

Хlаьта ма боккха гlа ба меттахьа укх тlеххьарча шерашка мехкдаьтта промышленносто дlахьалхабаьккхар! Революци хилалехьа Грознерча мехкдаьтта промыслашка болх беш мехкдаьттах фатагени мазути доаха эсала установкаш мара яцар. Хlанз республика йолаш я лакха дегlаена, технически хьакъехьа хьалха латта мехкдаьтта промышленность.

Нохч-Гlалгlай АССР хьа а даь, дегlаухаш латт кердагlча юртбоахама техникаца кийчдаь доккхий социалистически боахамаш. Семилетка шерашка республике алсамдаьннал ялат а хьайбай продукташ а йоахилга. Толамца кхоачашъяьй шура, дулх, фуаш, тха кийчдара планаш.

Вошал долча халкъий новкъосталца экономика башха-дика тоаяларал совгlа, наьха духовни, культурни сибат а хувцаденнад. Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хилалехьа кхыметтел шоай йоазув а дацар нохчийи гlалгlайи. Хlаьта хlанз республике юкъарча дешара 469 школа, болхлойи юрташкарчеи кагирхой 83 школа я. Цу школашка 10 эзар хинна ца lеш хьехархой ба. Цар хьехаш 237 эзар дешархо ва. Ворхl шера чухь профессионально-технически училищашкара арахийнав 22 эзар эlамига саги йоlи. Нохч-Гlалгlайченах беррига нах йоазув дешар ховш йола республика хиннай.

Нохчийи гlалгlайи халкъ эрсий халкъаца а Советски Союза вокх дерригача халкъашца а дохаргдоаца доттагlал долаш хиларо lалашдаьд еррига халонаш дlайоахилга а Нохч-Гlалгlай АССР зизах тоаенна дlаоттилга а.

Нохч-Гlалгlай АССР-а Ленина орден ялара хетаяьча торжественни собране ше къамаьл деш КПСС ЦК Президиума члена, КПСС ЦК секретара нов. П. Н. Демичева аьлар: «Шун республика массалагlа бlаргаго йиш я Советски lаьдала шерашка халкъий ленински доттагlал мел чlоагlа дегlаденад а чlоагlденнад а. Дукхача къамий викалаш бах шун мехка. Уж берригаш а вежарий цхьа дезал санна бах».

Къилбаседа Кавказа автономни республикай къахьегамхоша массе а хана вlаший новкъостал лоатталу. Масала, 1966 шера бlаьстий Дагестана къулбехьарча даькъе мохк агар бахьан долаш нах бахача цlеной, культурни объектий цхьа дакъа дохадича, лоалахарча республикаша Дагестане бахача наха цу сахьате новкъостал дир. Цу новкъостала Азербайджански республика мах боацаш 15 эзар кубометр хоалабаь кхера белар. Грозне бахача наха 1800 совгlа чаьтараш делар. Нохч-Гlалгlайчера, Дагестанера, Черсий-Балкхаройчера гlишлой бригадаш, автомашинаш яхийтар дохадаь цlенош юхаметтаоттаде.

Владимир Ильич Ленина халкъий доттагlали вошали мамогга чlоагlдеаьнна васкет дитад вайна, цунах социализми коммунизми котъялара бола тешам лийрхlаб цо. Цо яздаьд: «Кавказа Советски республикашка дlайха моаршал а хоатташ, царна юкъерча айххача цхьоагlонах буржуазена бlаргабовлаза а буржуазни строе хила йиш йоацаш а болча къамий машара хьоккам хургхиларга догдоахаш со волга дlаях аз» Владимир Ильича догдаьха Кавказа Советски республикашта юкъера айхха цхьоагlо моццагlехь а хьа а хиннай, чlоагl а еннай, толамца дlахо дегlаухаш а латт.

Республикашта юкъе шерра-шера социалистически ях лоаттаю. Грозненски мехкдаьттахоша чlоагlа доттагlал леладу Азербайджана, Дагестана, Башкире, Татаре, Кубана мехкдаьттахошца. Хадданза шоай опыт дlа-са тел Черсий-Балкхаройчен, Грузе, Къилбаседа-Хlирийчен горнякаша. Дуккха а шераш хьалха денз шоайла доттагlал а долаш ях лоаттаю Орджоникидзевски «Автотракторни электрооборудоване» заводеи Нальчикски «Цветметприбор» яхача заводеи коллективаша, Пятигорскаи Орджоникидзеи мебельщикаша, Нохч-Гlалгlайчени Къилбаседа-Хlирийчени швейникаша, «Дагестанские огни» яхача завода, гор. Сумгаитерча кизгай завода, Лисичански химически комбината коллективаша.

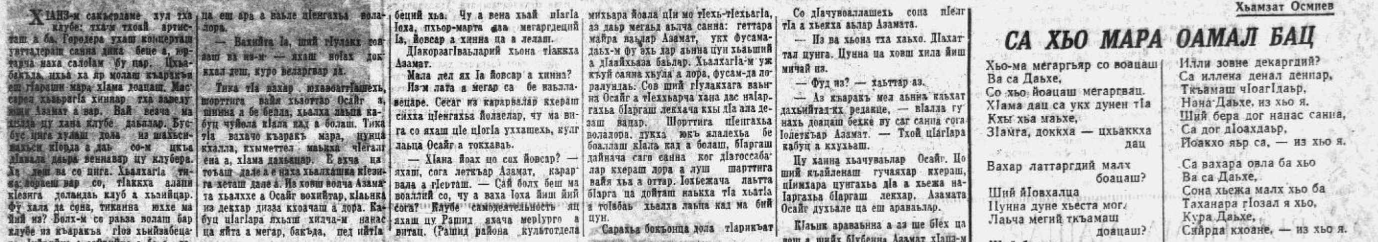
Социализм йолча хана къамий культураш дегlаахаро халкъашта юкъера доттагlал чlоагlду, уж интернациональни кхотадалар тойт. Вай мехка халкъаша шоайла культурни гlулакхаш лелаларо гlо ду толамца коммунизм хьалъяра. Къилбаседа Кавказа поэташеи писателашеи шоай произведенешка хестабу вайханарбараш, парна хетараш, пагадоахкараш, уйлаш, гlулакхаш, цар хlара деннара балхаш дувц. Халкъаш духовно дегlаккхувлара lалаьмате боккхача лоархlаме да къамий литературай произведенешта дlа-са переводаш яр. Грознеи Нальчикеи театраша нохчийи балкхаройи меттала дlахьийкхай, масала, Гамзатов Расула «Горянка» яхача пьесах оттаяь спектакль. Вlаший дlа-са ю переводаш каст-каста газеташ тlа, альманахаш тlа кепаетт, радиогеи телевиденегеи гlолла дlаккхайкаю.

Доккхийча а кагийча а социалистически къамаша шоай духовни мулкаш вlаший дlа-са ийелга тlатlа боккхагlча терками хулаш доагlа. Формага диллача къамийи чулоацамга диллача социалистически йола дерригача советски халкъий культураш йlаьхегlа хулаш, вlаший гаргайолхаш йоагlа, цар интернациональни лардаш шерлуш йоагlа.

Къамий республикай экономически низ дегlаахар, къахьегамхой хьал-торо хадданза лакхъялар, вахара дерригача доакъошка lалаьмате доккхий хувцамаш хилар, советски халкъий доттагlал чlоагlа хилар — мах, баь варгвоаца Коммунистически парте хадданза чакхйоахача ленински къамий политика итог ю. Коммунистий парти — доаргдоацача халкъий доттагlала хьокхам а чулоацам а ба, из сийлахь-боккха интернациональни низ ба. Ший идеологеца, политикаца, ше беча беррига балхаца цо кхота а ю, чlоагl а ю вай Даьхен къахьегамхой интернациональни барт-цхьоагlо.

Адамлен историгlа хиннабац вайбар санна чlоагlа кхотабенна дукха къамаш даха мохк. Социалистически паччахьалкхе дегlаахарца вай мехка дерригa къамаш юкъарча социалистически Даьхенах — СССР-х, юкъарча экономически базах — социалистически боахамах, юкъарча социально-классовой структурах, юкъарча мировоззренех — марксизмах-ленинизмах, юкъарча кхоачашде лерхlачох — коммунизм хьалъярах кхийнад. Из исторически сийлахь белгалара бакъдар — дукха къамаш долча социалистически паччахьалкхенах бола ленински хьехам кхоачашхинна чакхбалар да.

Н. СЕЧЕНЕВ.

Ахьмад БОКОВ

КАБУЦА КАД

ДУВЦАР

ХIАНЗ-м сакъердаме хул тха клубе: тхаьм тхоай артисташ а ба. Городера ухаш концерташ вутталдераш санна дика беце а, юртарча наха салоIам фу цар. Цхьабакъда, цхьа ха яр молаш къаракъи ешш гIарашн мара хIама доацаш. Массарел хьаьрагIа хиннар тха заведующи Азамат а вар. Вай вевча ма аьлда цу хана клубе даьлар. Бусбус цига хулаш дола из шахьсивахьси кIорда а даь со-м цкъа дIавала даьра веннавар цу клубера. Ха деш ва со цига. ХьалхагIа тика: воражеш вар со, тIаккха алапи кIезига доландаь клуб а хьайицар. Фу хала да сона, тиканна юхе ма йий из? Болх-м се раьза волаш бар клубе из къаракъа гIоз хьийзабецаре. Iуйрийна а сайрийна а бе а дагар Азамата-м из дохьаж. Шийна хьанийседеннача хана дIачутохар. Цунна ниис а лора шийи киса из хьаэца хIама деце а. Хьакханна колд корайоагIа алаци эрсаша. Иштта хьанийслора-кх цунна а. ХIанз аз дувцаргда шоана из дIа мишта долалора. Iуйрийна ше хьал ма гIетта хIама а даалехьа клубе хьавоагIар Азамат. Вешта гаьна ва вIала мича вевар цун — шийи коа йолаш санна гарга ма ярий клуб. Ца вовзачоа ма Iурехь воагIа ер, ма дика болхло ва ер аьнна хетаргдар бакъда, клуби, болхи, ябакха зурмеи цхьатарра хетар Азамата шийна мала къаракъ хилча. Тика наIаргара хьахьежачоа а, повкъа гIолла дIа-хьай водачоа а ше гургволчча метте дIарттар из пхьарсаш чоал а даьхе цхьа ког хьалха а тессе. Минот ялалехь цунца латташ гургвар шоана цхьаькха тIаккха царна цхьа-шиъ кхы а тIа а кхийте пхьегIа хулар. Цхьавар урагIатта дог а ца доагIаш гош тIа Iолох а лора. ХIанз санна Iоха гIанд дацар цу хана. Иштта шийи хьаьшашта Iоховша улг тоха а карагIдаланзар цунна бIарччача шера. Кхычар-м цун гIайгIа а мича яр.

Хабараш дувцаш цхьа юкъ яьлча шоай кисашкара кепигаш вIашагIа теже цаI тика тIа водар, вожаш заведующе кабинета чу болхар. Кхоачаш уж Iохайшаб алалехь набартх а воаллаш вайя хьаоттар Азамата воI, ихь шу даьнна Осайг. Даьцара къаьста минот йоаккхалуш вацар Осайг: Азамат араволаш аравоалар, чуводаш чуводар, дIа са водаш хилча тIехьа велхар. Азамата кхаь бера юкъе воккхагIа вар Осайг, даь массарел бочагIа а вар. Вайя из хьаттача кIиранийя бIара а хьеже хоаттар Азамата:

— Осайг, дадай воI малав?

— Со ва, — оалар вокхо.

— Волле хIаьта, фу деш латт хьо?

Чу ма вккхаве, сенна новкъа ва ия, аьле кIаьнках къахетам бе волар цхьавар, даьнеи воIаи юкъера гIулакх на довзар. Осайг вIалла духьале ца еш ара а ваьле цIенгахьа волалора.

— Вахийта Iа, шийи гIулакх довзаш ва из-м — яхаш воIах доккхал деш, куро веларгвар да.

Тика тIа вахар юхавоагIашехь, шорттига вайя хьаоттар Осайг а, шинна а бе белла, хьалха лаьца кабуц чуйола кIала кад а болаш. Тика тIа вахачо къаракъ мара, цунца кхалла, кхыметтел маькха чIегалг ена а, хIама дахьацар. Е ахча ца тоъаш дале а е наха хьалхашка кIезига хеташ дале а. Из ховш волча Азамата хьалххе а Осайг вохийтар, кIаьнка из декхар дизза кхоачаш а дора. Кабуц цIагIара яхьаш хилча-м нанас ца яйта а мегар, бакъда, пед ийтIа латтар. Кабуцах сов чIоагIа дахчав хьалж йоагIаш яа пайдана яц аьнна арабаьккха...Педа юхе латтар кIала тиша кад а. Соахка Азаматар жIале кIазилг долча хана цунна хьалхаш ка лаьттабар из кад, тIаккха укх кабуца-м ер а мегаргба аьлча санна педа юххе Iоттабаьбар Азамата сесага. Бакъдар аьлча, кабуц я а яр къаракъ менначоа мара юалургйоацаш. Къаракъ мелча фу бе да, кхалла хIама хилча? Цхьаволчоа-м юий пхьош хилча а кхоачам хул йоах.

Уж хьаьший дIабахача кхывар нийслора Азамата. МассагIа воагIар цига! Дер хайнар а, къаракъ мала сатденнар а. Цхьавар воагIашехь киса шуша а йоаллаш хулар. Тика чу дIа а этта молаш латта йиш мичай. Азамат волча аьттув болаш яр, Iоха гIанд а да, кхалла кабуц а я. Iурра денз хьаьшашца сов дукха шуне ваьгIа дегI деаденна Азамат сарахь хила йийттача котамах тара хулар. Цхьан сарахь со ха тIа хьавеча — из бар шоана бокъонца бола сакъердам — истола тIа Iоматтар а ваха тхьайса а тхьайса вагIар Азамат. Мишта вагIар хой шоана? Даьра вагIар кабуц чухиннача кIала када чу бат а йолаш-м. «Ой, — аьна, хийтар сона — хьо фу деш вагIа укхаза лерга юххе ма дий хьа цIа? Чу а ваха цIагIа е мегаций Iа из наб, укхаза деш хIама хIаьта а мичая хьа?» Хьасома а ваьккха чувига велар со. ТIаьнкал пхьарс а белла Азамат хьаллаьца со дIахраваьлча цун сесаг яр хьийлда йоагIаш тIехьа Осайг а волаш. КIаьнка, шийна да чувига ца а мега, оарцагIаьаькха хургьяр из. ХьатIакхоачашехь латкъа йолаелар сесаг.

— Ванах, цIа деций хьа, деза беций хьа. Чу а вена хьай цIагIа Iоха, пхьор-марта даа мегаргдеций Iа, йовсар а хинна ца а лелаш.

ДIакорзагIваьларий хьона тIаккха Азамат.

Мала дел ях Iа йовсар а хинна?

Из-м лата а мегар са бе ваьллавецаре. Сесаг из карарвалар кхераш сихха цIенгахьа йолаелар, чу ма вига со яхаш цIе цIогIа уххашехь, кулг лаьца Осайг а токхаваь.

— ХIана йоах цо сох йовсар? — яхаш, сога леткъар Азамат, карарвала а гIерташ. — Сай болх беш ма воаллий со, чу а ваха Iоха йиш йий сога? Клубе самодеятельность яц яхаш цу Рашид яхача мерIурго а витац. (Рашид района культотдела заведующи ва). Чувола, цIагIа Iоха яхаш ер даьна наIалт хиларг а я.

ХIама дергдац, хургья самодеятельность а, аргда вай нахага, — аьнна, из теве велар со.

— Аз хIанз аргда! — аьнна, клубе юха чугIертар Азамат. Аз аьлча артист хургвоацаш малав?

Сай хурдаьдар аз ца вахийта гIерташ, бакъда, маганзар из къовла, Ховргдар-кх цхьа ткъаьх шу хьалха — хIанз къавеннав со низ бац. Клубе Азамат дIачуваладехьа нанна карарваьнна Осайг а вена даьна тIакхийтар.

— КIаьнка хьалхашка гош тIа Iолох а венна хаьттар Азамата:

Малав дадай воI?

— Со ва, — аьлар Осайга.

— Волле хIаьта соца — аьнна, из тIехьа а волаш терка а теркаш клуба зала чу ваьлар. Царна тIехьа чувахар со а. Нах кино хьагуллуш латтар. Воддашехь сцена тIа а ваьнна, цхьа кулг урагIа а дахийта, цIогIа техар Азамата:

— Ва нах!

Кхы дош ала ца кхувш коартолий гали мо «гIоп» аьнна чукхийтар. Сов йисте латтар из. Мухь баьнна вийлхар миска Осайг. МоллагIа концерт хиларах, мел сакъердаме хиларах цу бус мо нах бийла хургбац тха клубе...

Мух чIоагIагIа мел хьокх михьара йоала цIи мо тIехь-тIехьагIа, аз даьр мегаьд аьлча санна: геттара майра ваьлар Азамат, укх фусамадаьх-м фу ахь лар аьнна цун хьаьший а дIаайхьаза баьлар. ХьалхагIа-м уж къуй санна хьула а лора, фусам-да лоралундаь. Сов шийи гIулакхага ваьнна Осайг а тIеххьарча хана дас наIаргахьа бIаргаш лекхача кхы дIа ала дезаш вацар. Шорттига цIенгахьа волалора, дукха юкъ ялалехьа бе боаллаш кIала кад а болаш, бIаргаш дайнача саго санна ког дIатоссабалар кхераш лора а луш шарттига вайя хьа а оттар. Iохьежача лаьтта бIарга ца дойташ наькха тIа хьатIа а тоIабаь хьалха лаьца кад ма бий цун.

Сарахьа бокъонца дола тIарикъат дIадолалора «Iайт-вайтт» яхаш хьекхаш цIогIарчи. Истола тIа етташ фатеи халха бувлаш Iобетташ когаши хургбар. Къавеннача сох вIалла эхь ма хетапар. Гучадаьлча мегарг мичад хьона из; аьле Азамата, хьехар де волар со, Мичара!

Беттага Iеха жIали мо мара теркал дацар са хьехар.

— ДIавала, фу дувц Iа? аьлар. Фатеи тIоараши ца хилча фу клуб я? Репетици я оаха ер-м.

Районе культотделе алапи хьаэца вахача кхыча юрташкара клубий болхлой беттадора сох, ДIахаьттIача масанахьа шийи лерттIа беш болх бар. Тхо дар-кх массарел даькъазагIа хиннараш.

Бетташ-бетташ кхера а баттI ма оалий, иззамо лийнна - хьийза культотделе дIахезар Азамата леладер а. Заведующе тIавийхача дерригa харц а лаь цIавера. Хьалапа хIама ца хилча фу дергда цунна заведующе а? ТIаккха кIезига лаьгI-м делар из тIарикъат, бакъда, дукха юкъ ялалехь бIаьсти хьоккхаш бола йилбазий мух мо юха а гIеттар. Цкъа районерча газета редакцера саг вера тха клубе. Со-м тхой отделера ва мотташ сай заявленех фу хинназ хьажа дIачувахавар. Из шахьсивахьси кIорда а даь балхара мукъавалийта аьнна заявлени ма еннаярий да.

Со дIачувоаллашехь сона пIелг тIа а хьекха аьлар Азамата.

— Из ва хьона тха хаьхо. ДIахаттал цунга. Цунна ца ховш хила йиш мичай из.

— Фуд из? — хаьттар аз.

— Аз къаракъ мел аьнна каьхат дахьийтад-кх редакце, — вIалла гунахь доацаш бехке ву саг санна сога Iолеткъар Азамат. — Тхой цIагIара кабуц а кхухьаш.

Цу хаина хьачуваьлар Осайг. Цо шийи къайленаш гучаяхар кхераш, цIимхара цунгахьа дIа а хьежа наIаргахьа бIаргаш лекхар. Азамата Осайг духьале ца еш араваьлар.

КIаьнк араваьнна а аз ше бIех ца веш а шийх бIубенна Азамат хIанз-м со вита Iа аьлча санна волавелар.

Цу каьхата тIа фуннагI язаьлале а, тика тIара ца ийцача кабуц а ма яц тха цIагIа, цкъа дале, шозлагIа дале, молале, дуале сай декхар долаш нах хилча укхаза паччахьалкхен учреждене Iо а ховшабаь ца а деш сай цIагIа чу а бига царна гIулакх де се къонах ва а мотт сона.

«Iа далала хьа, хьо-м хиннав дувца ховргдолаш» — яхаш лаьттар со, вела ца вала халла са а къувлаш. Боккъалдар аьлча, Азаматага харц ма ле ала безам а хиннабар са цкъарчоа, дIахо цун къамаьл малагIча апарах дуж хьажар духьа Iийра-кх ца оалаш.

— Иштта хила-м дезар из, — аьнна, баламаш эзар редакцера венача саго.

— Иштта да-м даьра да хьона хIаьта, — аьлар Азамата. — Согара моттиг яккха лерхIачо дIаяздаьд шуга. Хьайла, цIагIара кабуц а кхухьаш къаракъ мел, — аьнна корта оагабир Азамата. — Фу дусаргда укх наха дага ца дохаш. Акхар метташ!

ЦIаьхха наIарах циско мIараш хьекхаш санна а хийтта аз шиI дIайийллача, наькха тIа дIатIа а тоIабаь хьалха лаьца кабуца кад а болаш Осайг чуваьлар. Цкъа лоа мо кIай а венна йист а ца хулалуш висар Азамат, тIаккха цIогIа техар — Волле чу!

Осайг даьна тIера бIарг а ца боаккхаш истола гарга гIертар. Цун бе бомба йоаллаш санна лоацавеннача латтар Азамат.

— КIанк, сенна яхь Iа из кабуц? — хаьттар редакцера веначо.

— Къалакъ мала, — аьлар Осайга.

Хьамзат Осмиев

СА ХЬО МАРА ОАМАЛ БАЦ

Хьо-ма мегаргьяр со воацаш
Ва са Даьхе,
Со хьо йоацаш мегаргвац.
ХIама дац са укх дунен тIа
Кхы хьа маьхе,
ЗIамга, доккха — цхьаккха дац

Вахар латтаргдий малх боацаш?

Шийи йIовхалца
Цунна дуне хьеста мог,
Лаьча мегий ткъамаш доацаш?

Шийи бераца
Шийла хургдий наьна дог?

Гаьнаш хургйий овла боацаш,

Ткъовро йоацаш?
Царех сомаш латаргбий?
Сийрда гIозал дег тIа йоацаш

Ираз доацаш

Илли зовне декаргдий?
Са иллена денал деннар,
Ткъамаш чIоагIдаьр,
Нана-Даьхе, из хьо я.
Шийи бера дог нанас санна,
Са дог дIоахдаьр,
Йоакхо яьр са, — из хьо я.

Са вахара овла ба хьо
Ва са Даьхе,
Сона хьежа малх хьо ба
Таханара гIозал я хьо,
Кура Даьхе,
Сийрда кхоане, — из хьо я.

Хьо-ма мегаргьяр со воацаш,
ГIоза Даьхе,
Са хьо мара оамал бац.
ХIама дац са лаьттан букъ тIа
Кхы хьа маьхе
Гаьна, гарга — цхьаккха дац.

Саид Чахкиев

МИШТА ЛАРХIА ЕЗА ДАЬХЕ

Шортта детташ доккхий ткъамаш,
ГIарагIураш гIийла екар:
Шоаш хьалкхийна моттиг юташ
Царна чIоагIа хала хетар.

Сабар, — яхаш, дех зIамаша,—
Сабар кIеззиг тха тхьамада,
Уккхаз Iе йоах тха дегаша,
Уккхаз ареш дуккха яда?

Яр тхьамада раьза йоацаш:
— Бирса мух ба вайна хьекхаш,

Лаьтта эттай шийла йоачан,
СихагI детта низ боа ткъамаш.

Iа тIадоагIа, да из дорха.
БIаьсти яргья, тешаш хила.—
Юхахьежаш шортта йолхар
ГIарагIураш сигал гIолла.

Шоаш хьалкхийна моттиг йита
Царнаъ селла хала долча,
Мишта лархIа еза Даьхе,
Керахь сага дог са хилча!

Джамалдин Янлиев

ЦХЬАЬ ВОЛЧА САГАГА

Iа мелла кулгаш,
Цу урагIа хьувкхарах
Рузкъа дукха дезарах
Сигалара седкъа божаргбаь,

Iа гора увтташ
Корта лаьтагIа беттарах,
Аьттехьа аьрдехьа хьежарах
Къа ца хьийгача беркат хургдац.

Дегчу бесса — из са Iехам
Чехка—шортта лаьтта леларах,
Iа дунен чу ца биа безам,
Дийнахьа—бусса Iа дехарах
Дийна волаш мара Iа буаргбац!

Зайндин Муталибов

ВАЬЧА МЕХКАХ ДОЛА ИЛЛИ

Зовнерча иллешца нанас бер санна,
Йоакхонца тхо кхедаь, тхо даьха мохк,
Дунен тIа лехарах коroргба хьанна
Хьо санна боча мохк, хьесташ са дог?

ТIехьа оалар:
Хоза да хьа Iалам дега беш тоам.
Халкъ да хьа низ болаш, хеталуш лоам.
Хьа лаьтта хьаьна да, сийрда я сигленаш.
Даькъала хилба, Дай-мохк, хьо!

Балха тIа хьинаре, тIом беча майра,
Тешаме уж къонгаш— салтий ба хьа.
Шоай даьшта, вежрашта нийса, цхьа тайна
Хьа эзди мехкарий—дозал да тха.

ТIехьа оалар..
Тоам бола, сийлахьа, хIай, башха седкъа,
Халкъашта моаршала хьай никъ хьех Iа,
Хьай новкъа эттараш боадонах боахаш,
Дуненна даим сердало тел Iа.

ТIехьа оалар...
Хоза да хьа Iалам, дега беш тоам.
Халкъ да хьа низ болаш, хеталуш лоам.

Хьа лаьтта хьаьна да, сийрда я сигленаш.
Даькъала хилба, Дай-мохк, хьо!

Ахьмад Хамхоев

СОНА ДУНЕ ДЕЗА

Безам ба са дукхагIа ваха
ДIаяха ха кIезиг хет,
Дукха еза дунен хозне
Дег чу массаз къонал латт.

Сай Дьхенна сайгар доагIар
Со дIаденна ваьннавац,
Дег чур доагIа хьаьнал иллеш
Лайза, дийка даьннадац.

Дукха деза наьна лоамаш
Сачул ховагIа хьунаш яц.

Лоаман шийлча шовдах вакхарах
Со дог Iеба ваьннавац.

Сай Iуйренех, вахар хознех
Со бIарг биза ваьннавац,
Боча кхевеча Партеваскет
Со кхоачашдаь ваьннавац.

Безам ба са дукхагIа ваха
ДIаяха ха кIезиг хетт,
Дукха еза дунен хозне
Дег чу массаз къонал латт.

Джабраил Албаков

СО КХЕР

Со валарах кхерац, массанега
Хана йIоахал кхоачаргда из цкъа,
Къелах кхераш вац со, цIаккха чIега
Боллал дIаьхий хиннадац са цIа.

Со лазарах кхерац, хIанзле лайнад
Аз ца кхеррал бе-бе лазараш,
Балхах кхерац, балха чам хайнаб.

Вохаргвац со во кхаъ хезарах.

Укх дунен тIа со кхер эггар чIоагIагI
Кагъяларах сай вахара соа —
Се вицвенна доттагIий ца боагIаш
Бай балар се вахача коа.

ИШТТА ХУЛИЙ БИБЛИОГРАФИ?

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама институто арахийцай советски Нохч - ГIалгIай литературах йола библиографи.

Библиографи оттаьча филологически Iилмай кандидата В. Б. Корзуна «Кулгайоазон тIа яь уйлаш» яхача «авторецензе» тIа яздаьд:

Ер — цхьаннегахьа а озабезам беш доаца документ да, цо йоккхий уйлаш а теркалъе мегаргйолаш йола выводаш а йит» (хьажа 1965 шера 7-ча январе арадаьннача, № 4 йолча «Грозненский рабоче» тIа).

Иштта я цхьа шуи ах шуи хьалхагIа В. Б. Корзуна яь заявка. Цхьабакъда, халахете а, из «цхьаннегахьа а озабезам беш доаца документ» дуккха кхоачамбоацараш долаш да, хIаьта цхьайола «теркалъе мегаргйола выводаш» лохехьа йоалаянза иргъяц аьнна а хет сона.

1. Нагахьа санна В. Б. Корзуна ше язъяьча дешахьалхен тIа яххача тайпара, цо Л. П. Семенова вIашагIтехача «ГIалгIайн нохчийн халкъа багахбувцамах, О. А. Мальсагова оттаьча «ГIалгIай художественни литературах долча библиографически справочниках», Р. М. Назаретьянца оттаьбча «Могадеш долча литература гойтамах» пайда ийца хиннабале, ше пайда ийца материалаш малагIаш я ала дезар, литературе из деш долчча тайпара.

2. Дуккха литературни произведенеш (къаьст - къаьста книжкаш, сборникаш, обзорени критически статьяш, очеркаш, стихаш) библиографе тIа хьоаханьяц из оттаьчунна ларгIата корайоагIаргйолаш уж хинна йоллашехьа а. Масала, библиографена юкъеяхийтаяц укх тайпара материалаш: «БIаьсти» яха доккха литературни сборник (оттадаьр Дж. Х. Яндиев. Фрунзе, 1956, 190 оагI.); «Ленини дешари» яха З. К. Мальсагова книжка (Крайнациздат, 1927, 24 оагI.), «Мальсагов Кураза Зоврбик» яха проф. Л. П. Семенова статья (Литературни энциклопеди. А. В. Луначарске редакци. Арахийцар Коммунистически Академи, т. VI, 1931); «ГIалгIай литература» яха А. Аршаруни статья (Литературни энциклопеди. А. В. Луначарске редакци. Арахийцай, Коммунистически Академе, т. IV, 1930, оагI. 497—498); «ДоттагIий болча» яхача Хь.-Б. Муталиева книжках А. Гадиева язъяь рецензи (1961 ш. 7 мае арадаьнна «Сердало» яха газет); Костоев Iалихана язъяь «ГIалгIай литературах йола уйлаш» яха обзорни статья (1959 ш. 13 августа арадаьнна «Сердало»); А. Ведзижева «Парте салтий» («Грозненски рабочий», 1963 ш. 8 июнь); Е. Полонскаяй «Уйла, дега холур, поэзи...» яха И. Базоркина «ТIахьехамах» лаьца язъяь статья («Грозненски рабочий», 1963 ш. 14 июнь). Библиографена юкъедахийтадац «Къийкъар Доланха-Юртара тIом» яха Б. Зязикова дувцар («Грозненский рабочий», 1960 ш. 16-гIа ноябрь). «Советски Iаьдал бахьан долаш» яха Д. Брознера гIалгIай метталара пьеса («Сердало» №№ 20, 23, 27, 30, 1926 ш. октябрь); «Хьалхара боал», «ХьагIатта, колхозхо», «8-гIа Март» яха Е. Алероевой стихаш («Сердало», 1933 ш. 23 апрели 8 марти). Юкъе ца хьош дисад 1962 шерара 4-гIа номер «Лоаман Iуйре» яха альманах; сендухьа да хап, теркал ца еш йисай Нохч-ГIалгIай республикански халкъа творчества Щено «Репертуарни листока» тIа арахийца «Тахан тханцига хьаьший ба» яха А. Грача комеди цхьан актах латта «МугIарера артелаш» яха П. Макарова пьесеи (нохчий метталa), (1963 ш. №№ 1, 2): И. Базоркина «Сай» яха дувцар (альманах «Дружба», № 2, 1959 ш.). Библиографи оттаьчо вIалла даькъе а лаьрхIалац наьна метталарча литературах лаьца яздаь школьни учебникаши хрестоматеши. Ховш да, 20—30 шерашка оригинальни яраш санна, иштта перевод яь а йола дуккха произведенеш эггара хьалха каст-каста хрестоматеш тIеи дешара учебникаш тIеи кепа йийтталга. Юкъе ца хьош дукха йисай «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя», «Сердало», «Ленинан некъ» яхача газеташ тIа арайийнна материалаш, районни газеташ тIа арайийннараш вIалла ца йийцача а. Библиографе тIа иштта хьоаха ца деш дисад Нохч-ГIалгIайчен литературахи искусствахи йола материалаш каст-каста кепайийтта «Къилбаседа Кавказерча сердалон дешаш» яха лоархIамера журнал. Библиографена юкъейихьаяц боввааш болча советски композиторий А. Давиденко, Г. Мепурнова, Е. Колесникова нотни публикацеши доккхий доаца музыкальни сборникаши.

Рецензе боарамо торо хилийтац кхыметтел цхьаццайолча публикацей цIераш а авторий тайпан цIераш а дIахьокха, цхьабакъда, доаладаьча масалий а кхоачамба библиографи хила йоагIачоа аьттехьа ца хиларах тешара, хIана аьлча В. Б. Корзуна цунна юкъе ца хьош йитача материалах оттае йиш хургьяр ший боарамга диллача арадаьннача книжкал вIалла вIамагIа йоаца цхьаькха библиографи. ТIаккха сенна арадоах уж тайпа книжкаш, нагахьа санна сел лертIа доацаши шийи цIерага хьежжа доацаши уж хилча? Арадаьккхача книжка объем лоткъае эшаш яц, хIана аьлча дуккха гIойленагIа хургдар 1923 шера денз 1943 шерага кхаччалца арайийннача произведенешта хронологически йоазош а даь библиографи йита хиннаяларе.

3. Писатела, литературоведа, поэта моллагIа а произведени сихха хьалаха йиш хилийтар духьа оттаеш я библиографи. Библиографе хьалхарча керта тIара цхьана аральха изданеш, сборникаш яьшхаяц, авторий тайпан цIераш ювцар мара кхы хIама даьдац цу тIа, цулухьа цхьаккха дича а ха йиш йолаш дац дешачоа хьашт хинна произведени мичара лохаргья. Цул совгIа, дукха кегар баьб цу тIа цхьан автора произведенеш цун тайпан цIи йолаш волча кхыча автора цIерах а язъеш. Масала, Ахьмада, Алихана, Арсамака, Азамата язъяь хIамаш цхьан автора произведенеш йолаш санна чакхъяьннай библиографе тIа, хIана аьлча тайпан цIераш цхьатарра я цу массане а, цхьабакъда, цар шоай цIераш хьалхалаттар «А» алап а долаш дIайолалу, хIаьта цхьаькха тайпара моттигаш я «Азамат» а «А» а цхьа автор вале а ши автор хулаш. Бокъонца духтIадаргда вай цунна.

ТкъаьитталагIча шерашка ваьхача поэта Озиев Ахьмада (оагI. 59) цIерах дIаязъяьй «Вай коммунизмага долх» яха стихотворени, хIаьта цун бокъонца вола автор, «Дружба» (№ 2, 1959, оагI. 96) яхача альманаха тIара шаьра гуш мадарра, Озиев Iабдурашид ва. Цул совгIа, «Парижски коммуна», «17 октябрь — дунен халкъашта юкъера кагирхой ди» яхача стихотворене автор а ваьв Озиев Ахьмацах, кIал гIолла яздаь кулг Т-хо (еша: ТIергамхо) да аьнна белгал а доаккхаш. Бакълув, из тайпа псевдоним хиннай Озиева, хиннаяц кхелхача Ахьмада-м, тахан дийна а волаш вахача Озиева Салмана хиннай-кх! Ахьмада псевдоним «Лоаманхо» хиннай. Масала, из псевдоним кIалъязъяь я кепатеха араьнна «Испанега» яха цун стихотворени (хьажа 1937 шера 9 апреле арадаьннача № 32 йолча «Сердало» тIа). Цхьабакъда, библиографе тIа из хьоаханьяц, «Сердалонга болх» яха цун цхьаькха стихотворени мо мара («Сердало» 1933 ш. 21 март).

Из ди тIакхаьчад библиографе тIа цхьатарра тайпан цIи йолаш волча хIара шин сага. Вайна бIаргадайнача тайпара, кхы дикагIа латтац гIулакх псевдонимашца а. Оттаьчо нагахьа юкъе йоалаяьяц, хIаьта йоалаьраш а яшха а ца йоашхаш кегаьй.

Библиографи оттаьча В. Б. Корзуна массанахьа а ниъйса хьахьекхаьяц из яле а е кхы яле а йолча издане паспортни даннеш. Масала, цо тоъал нийса доашх дешахьалхе оттаьяр. автор е редактор ше волаш дола сборникаш. ХIаьта дешахьалхе оттаьраш е автораш кхыькхе нах болаш дола ужжамо вож сборникаш, В. Б. Корзуна хьоахадаьдац. Масала, цо хьабовзийтабац «Наьна лоамаш» (1959 ш.) яхача Дж. Яндиева, «Сочиненей гуллам» (т. 1, 1960 ш.) И. Базоркина, «Стихаш» (1964 ш.), А. Озиева а кхычар а сборникашта дешахьалхе язъяь автораш. В. Б. Корзуна шийна ховшшехьа а сборникашца хьахьекхаяц дика йоваш йола кепатеха араяьнна рецензеш. Аз ювцар, масала, «Тамашийна хьасташ» яхача сборника (редактура яьр а дIадоладеча юххье статья язъяьр а В. Б. Корзун ше ва) язъяь, 1963 шера 29 мае «Грозненский рабоче» тIа кепатеха араьнна критически рецензи я. Теркал ца еш йисай керттера дакъа «Тамашийна хьасташ» яхача сборника яьча переводашта хетаяь йола М. Чентиевай «Нохч - ГIалгIай литература хьалоладеннача-ра» яха статья-рецензи» ЧИНИИ Балхаш, т. IX, 1964).

5. Цкъаза, цхьаккха бокъо а йоацаш, тайпан цIераш инициалаш йоашхаш язъю В. Б. Корзуна (А. Г. — бIубенна язъю — А. Г. Гойгов), хIаьта цIи а, даь цIи а йизза дIаязъяь йола кхы тайпа моттиг хилча, цIии даь цIии инициалашка кхоачаеш шийгтара лоацъю, вешта аьлча цIера хьалхалатта цхьа алап мара дитац автора. Терминологи цхьатара хила езаш хилча, шийна хет-хетар де мегаргдац.

6. Библиографи оттаьча В. Б. Корзуна цхьаццайолча моттигашка республика литературни организацешта йоагIаш йола хронологически документаци лу. Цига а мегаргдоаца гIалаташ даьд цо. Масала, 217 оагIо тIа язду цо: «ГIалгIай литература общество. (Общество вIашагIйоллараш цун составахи бола хоам: Председатель — А.-Г. Гойгов, правлене членаш — Л П. Семенови М. Аушеви), ГIалгIай литературни общество 1924 шера апрель бетта вIашагIъеллалген цун председатель З. К. Мальсагов хиннилген ха лезаш из воллашехьа а (хьажа: Хроника — ГIалгIай краеведене Iилма-тохкама институт. Известеш, т. 1. Владикавказ, 1928, оагI. 438). Нагахьа санна хроникаш библиографена юкъеяхьанза аргйоацаш авторо лоархIе, тIаккха царел кIезигагIа бокъо йолаш яц литературах дола хIамаш партийни позицешкара дувцаш йола «Грозненский рабочий» «Сердало», «Ленинан некъ» яхача газетий дуккха передовицаш а. Иззаморг ала мегаргдолаш я библиографе тIа ювца цхьайола монографеши этнографически материалаши. Нагахьа санна «Къилбаседа Кавказа фольклорни бувзамаш» (Нальчик, 1963), яха И. В. Трескова, «Чах Ахриев — эггара хьалхара гIалгIай этнограф» яха Л. П. Семенова балхаш а кхыдараш а библиографена юкъедихьа хилча, уж тайпа дуккха, масала, Б. Далгата «ГIалгIай массазара бокъо», Г. Мартиросиана «ГIалгIайчен истори» яха а кхыдола а балхаш, тхона хетачох, библиографена юкъедихьа хила дезаш дар, хIана аьлча лакхе дийцача И. В. Тресковеи Л. П. Семеновеи балхаш тIарчул кIезигагIа лоархIам болаш яц цар тIара нохчийн гIалгIайн фольклорни материал.

7. Гучох, библиографе тIа хьахьокха дезар шозлагIа (цкъаза иттаалагIа а!) арайоала материалаш малагIаш я, хIана аьлча, цунах писателийн поэтийн «продукци» искусственно ювцилга хул, е эггара хьалха кепатеха араьннар хьахьокха езар дIахо гулдаь сборник а белгалдоаккхаш, и. кх. дI.

8. Библиографе тIара доккха кхоачамбоацар да эрсий меттала яьхача произведеней дуккха цIераш нийса ца хилар, авторий цIераши тайпан цIераши толхаяр, цIерий гойтама тIа шоай произведенеш къаьстта арайийнна а дуккха цхьана болаш арайийнна а автораш берригаш а хьахьекха ца хилар, и. кх. дI., хIаьта цунах вIалла а сакхувш вац В. Корзун!

«Эса» яха (Iодеша: Эса яха хий) Т. Арчакова стихотворени «Iаса» яха дош да а мотташ «Теленок» аьнна эрсий меттала яьккхай; «Лоаман Хана воI» яхача преданена перевод яьй: «Хана воIах йола предани» аьнна. Цхьабакъда, «ханаш» вIалла хьоаха а баьбац предане тIа, цу тIа ювцар «Ха» яха сага шийи цIи я, доала падеже эттача «Хана» ала дезаш хулаш йола. Цу тайппара, «Лоаман хана воIа» укх тайпара е езар перевод: «О сыне Лоама Ха» (кхы а нийсагIа: «О внуке Лоама, сыне Ха»). «Ана юхе» («На рассвете») яхача М. Хашагульгова стихотворенена «Рядом с Аней» («Аняна юххе») аьнна перевод яьй, Дж. Яндиева «Бага» («Лучина») яхача стихотворенена «Рот» (Баге) аьнна перевод яьй (оагI. 80). «Аьла-Мовсар», «Модж-Мовсар» яхача наьха шоай цIерашта «Бородач-Мовсар», «Князь-Мовсар» аьнна перевод е мегаргъяц (оагI. 72). Шин тайпара перевод яьй «Ленин веннавац» яхача цхьан стихотворенена: «Ленин бессмертен», «Ленин не умер» (оагI. 59) и. кх. дI.

Уж дерригa кхоачамбоацараш хинад В. Б. Корзуна вайнаьха литература тIагIоллара мара ца довзаш хиларах. Сихвенна баьб болх, хIаьта библиографи оттаьчо теркалъяьяц библиографе кулгайоазонна Х. Д. Ошаевеи Iилма-тохкама института литература секторой яь замечанеш.

Ахьмад МАЛЬСАГОВ.

РОССЕ КЪАХЬЕГАМА ГІА

РСФСР Министрий Советерча Центральни статистически управлене хоам бир 1966 шера хьалхарча ах шера республика халкъа боахам легІабоалабара Пачхахьалкхен план кхоачаъяра итогех.

РСФСР промышленносто 1966 шера хьалхарча ах шера производства ерригача объемага диллача а промышленни продукце дукхагІа дола кертера тайпаш арахецарга диллача а план тІехкхоачашйир. ДІалахача шера хьалхарча ах шераца нийсдича промышленни производство 7 процент лакхъеннай.

Цу хана чухь промышленноста цхьанца долча доакъой продукци лакхъеннай: электроэнергеи теплоэнергеи — 10 процент, доагора промышленноста — 8, Іаьржачеи бос болчеи металлурге — 9, химически промышленноста — 11, машиностроени металлообработкаи — 10, хьун, хьунах хІамаш еча, целлюлозно-кьахата промышленноста — 3, гІишлош еча материалий промышленноста — 8, яйгача промышленноста — 7, кхачан промышленноста — 3, культурно - бытовой лаьрхІача предметий производства — 12 процент.

Хьалхарча ах шера план ерригача министерстваша тІехкхоачашъяьй. Промышленни продукци арахецара ах шера план ерригача областашка, крайшка, автономни республикашка кхоачашъяьй Архангельски, Томски, Камчатски, Сахалински областашкара, Карельски АССР-агара дІанийкхача.

Хоама тІа йоах, хьалхарча ах шера производства планированеи экономически стимулированеи кердача системага яьхача предприятеша продукцена реализаци яра, пайдан, рентабельноста планаш кхоачашъю.

Товарни-продукцега дІалодар лоходара ах шера план кхоачашъяьй, къахьегама овсарле лакъяра план тІехкхоачашъяьй.

Промышленносте толамаш даьхадоллашехь РСФСР цхьайолча министерствайи ведомствайи балха тІехкхоачанбоацараш хилийтар. Дукхача предприятеша продукци арахецарей къахьегама овсарле лакхъярей планаш кхоачашъяянзар.

РСФСР ЦСУ хоама юрта боахама раздела тІа йоах: укх шера бІаьстанара культураш шоай хаинахьа дІанийр. Колхозашеи совхозашеи оттаь хинна бІаьстанара культураш дІаера план тІехкхоачашйир. Планал совгІа дІадийнад бІаьсти дувш дола кІа, борц, гречиха, гидуаргаш, цхьан шерара баьцаш. Хий дехкача лаьтташка миллион гектарал дукхагІа культураш дІайийнай.

Сохка хьалхарча ах шера яьккхачул колхозашкеи совхозашкеи шура 7 процент дукхагІа яьккхай, дулх — 18 процент, фуаш—10 процент дукхагІа гулдаьд. Хьайбай продукташ дукхагІа яхарца дувзаденна уж пачхахьалкхено дукхагІа ийцар. Продукташ яара план тІехкхоачашъяьй. Цахо а кІоагІъеш хилар юртбоахама производства материально - технически база.

Республика хьалхарча ах шера капитальни гІишлош хьалъяра йоккха программа кхоачашъеш хилар, ерригаш а 5,3 миллион сом мах бола керттера фондаш болх бе йолаялийтар. РСФСР халкъа боахамга дІаяхийта капитальни вложенеш 10,4 миллиард сом хилар.

Республика халкъа боахамера болхлойи гІулакхера нахи ах шера юкъера лаьрхІача 48,2 миллион саг а хилар, 1965 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 1 миллиони 600 эзари саг, е 3,3 процент дукхагІа а хилар.

ДІалахача шера хьалхарча ах шераца нийсдича болхлойи гІулакхерча маьхеи ахчан алапи 3 процент лакхделар, 1965 шера хьалхарча ах шераца нийсдича дІалахача ах шера колхозхошта къахьегамах луш дар 13 процент лакхделар. Пособешка, пенсешка, льготашка гІолла потреблене общественни фондашкара республике бахача нахага кхоача ерригa выплаташи льготаши 13,2 миллиард сом, е соакка цу хана хинначул 8,2 процент дукхагІа хилар.

Розничи товарооборота ах шера план тІехкхоачашъяьй. Хьалхарча ах шера дІадаьхар юртарча моттиге дохкача товарашта тІатеха маьхаш, цхьодолча товарий розничи маьхаш лоххир.

Доккхийча боарамех хьалдир нах чубаха цІеноши культурно - просветительни учрежденеши. Кердача пачхахьалкхени кооперативни цІеношка баха хайшар миллион саг гаргга нах.

ДІахо а дегІаера халкъа образовани, Іилма, культура, РСФСР-е баха нах 1966 шера 1 июль тІакхоачаш 127 миллион саг хилар.

(ТАСС).

ВЬЕТНАМА МАШАР!

РИМ. Американски военщине Вьетнаме леладеча зварварски зуламашта духьал Флоренце яьча демонстраце арабаьлар хьалха хинна партизанаш, Сопротивлене болама юкъе дакъа лоацаш хиннараш. Вьетнама къовсам лоаттабеш долча халкъаца барт хилара кампани берригача мехка дІахе хьош я. Палермо низ бола а цхьа маллагІа йоаца а выступлени йир моттигерча университета студенташа. Кемаш тІа а хайша американски интервенташта эхь кхайкадеш долча лозунгашцеи плакаташцеи лувчаш боахкача нахах хьалйиза йолча городской пляжа йІоахала чанхбаьлар уж. Цул тІехьагІа фонда йисте Іе а баьнна, Вьетнамера США агресси дІаяккхар дІадехаш йола листовкаш йоаржае болабелар студенташ.

ЛОНДОН. 30 мехка 300 эзар Іилмахо чулоацача организаца цІерах къамаьл деш гІорбаьнна болча Іилмахоша Іилма болхлой Дерригдунен федераце президента, Нобелевски преме лауреата профессора Пауэллеи федераце генеральни секретара профессора Бинарси шоай заявлене тІа харцахьа лаьрхІар юкъарчал лоацаш Ханойнеи Хайфонаи гаьна йоацаш ядача районашта самолеташ тІаухийташ боамбаш еттара наькъаца Вьетнаме США-с леладу агрессивни гІуланхаш шердар. Заявлене автораша белгалдоаккх, «американски политика хІанзарча наькъо дунен тІа ядерни тІема кхерам цІенхаштта лакхбеш хилари дерригача халкъий кхоаненна кхерам тІатоссаш хилари».

«Тхо дизза къакъаст США-с Вьетнаме лелаю политика вай правительства хьаллоацаш хиларах, — йоах шоашца Оксфордски университета 135 преподаватели профессори юкъе а волаш Оксфорде вахача эзар совгІа долча саге шоай викалга парламента членага гуччахьа дахьийтача письмо тІа.

РАБАТ. Къулбехьен Вьетнаме къиза тІом лоаттбешшехь а ДРВ-ана духьал зуламе боамбаш етташехь а империалисташта маганзар дерриге дуне ший турпаленца цецдаьккха дола халкъа гораоттаде, яхаш кІирагІа арадоалача «Авангардо». Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Къама фронта лоархІамера коталонаш йоах, хІаьта Вьетнама Демократически Республика донал долаш духьал латт американски самолеташта. Вьетнамски халкъо лоаттабу къовсам, йоах кІирагІа арадувлача «Авангарда» тІа, нийсхон а сийлен а къовсам ба. Вьетнамски проблема къоастаяра цаІ мара боаца никъ ба американски тІема низаш Вьетнамера арадахари Женевски соглашенеш цІена кхоачашъяри.

(ТАСС).

ИНДОНЕЗЕ КХЫЧА МЕХКАШЦАРЧА ГІУЛАКХИЙ МИНИСТРА ЗАЯВЛЕНИ

ПАРИЖ, 27 июль. (ТАСС). Индонезийски революце толам баккхар духьа Индонезе арахьарча политико цун оагІонгара доттагІий дукхагІа хилийта беза, аьлар Индонезе кхыча мехкашцарча гІулакхий министра Адам Малика ше студенташка къамаьл деш. Цунах хоам бу Фра е Пресса агентства Джакартерча корреспондента.

Индонези ООН-е юха яха эза ший доттагІашца цхьана цу организаце структура хувцар духьа, аьлар министра.

Малика аьлар, империалистически низ — Іоткъама кІалхара довла къовсам лоаттабеча халкъашта новкъостал дергда Индонезе.

Малика дІахо къамаьл дир малайзецара дов машар баь къоастадаргдолга тІехь.

ВЬЕТНАМЕРА ТІЕМА ЗУЛАМАШ ТАХКАРА ЙОЛА КОМИТЕТ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

ХАНОЙ. (ТАСС). Американски империалисташа Вьетнаме леладу тІема зуламаш тахкара ДРВ Министрий Совето вІашагІъеллеча Комитето хьалхара заседани яьй, керттера никъ белгалбаккхари балха план чІоагІъяри духьа.

Заседани чакхъяьнначул тІехьагІа кепатеха заявлени араяьннкай Комитето. Цу тІа йоах: «300 эзар совгІача сагах латтача США-и цар сателлитийи бІуннаша а 500 эзар салтехох латтача марионеточни эскаро а хІара денна хІаланкдеш латт къулбехьара вай халкъ: Къилбаседен Вьетнама оакхарий хьисапе дов чуду бІаьш йолча американски самолеташа, дийнахьа а бус а чуетташ бомбаши пулеметаши а йолаш».

Цу зуламерча тІем тІа, белгалдоаккх ВИА агентства хьакхайкаьча заявлене тІа, США агрессораша Вьетнамски халкъа духьала йоах эггара къизагІеи акхагІеи йола тІема методаш.

Юрташ йохаяри граждански баха нах хІаланбари духьа цар Къулбехьен Вьетнаме бомбаш чуетт, юкъе йоах напалм, дохьаж доалла химически средствашии дохьаж доалла газаши. Укх лозунгаца тІом беш да цар бІунаш: «Масса хІамах цІи теха, деллда хІама хІаланхде, берригаш боабе». БІаьш эзараш нах набахта бехкаб е концентрационни лагерашка бахийтаб.

Оакхарий хьисапера дов да США самолеташа Къилбаседа Вьетнама чудер, граждански баха нах боабаш, городаш, юрташ, общественни зданеш, больницаш, школаш, пагодаш йохаеш. ДогІаш делха сезеи йолаеннача хана бомбаш чуйийттар цар кхыметтел плотинай система а, цу тайппара миллионаш болча наьха вахар кхерама кІал а оттадеш.

Заявлене тІа йоах, США империалисташа Вьетнаме леладу оакхарий хьисапера гІуланхаш адамлено чІоагІа бехке даь гитлеровски фашисташа леладаь гІуланхаш моргаш да.

Заявлене тІа хьакхайкаду, вежарашка долча социалистически мехкаша, машари нийсхон езаш долча мехкаша, дунен халкъашта юкъерча демократически организацашеи деялепашеи, дерригача дунен Іилмахоша а юристаша а, США империалисташа Вьетнаме леладу зуламаш хьагучадоахаш а Вьетнама духьалара цар агрессивни тІом соцабелга дІадехаш а цу комитета низ малхоачча новкъостал дергхиларгеи цунца дагабувлаш шоай гІуланхаш чакхдоаргхиларгеи сатувсаш хилар.

Заявлене тІа дІадех «1954 шера Вьетнамах лаьца яь Женевски соглашенаш США правительства йизза кхоачашъелга, Вьетнамера тІема агресси соцаелга, США-и цар сателлитийи дерригa бІунаш Къулбехьен Вьетнамера арадоахилга, шийча гІуланхаш шийга къоастадайта вьетнамски халкъа бокъо лулга».

ЯПОНЕ ЭГГАРА ХЬАЛХАРА АТОМНИ СТАНЦИ

ТОКИО, 27 июль. (ТАСС). Ибараки яхача префектура цхьайолча районашкеи японски столицеи бахача нахага а предприятешка а тахан кхоачаргья Токаймурерча японски эггара хьалхарча атомни электростанце йоаккхаш йола электроэнерги. Электростанце оттаьй английски производства реактор, шу даьлча атомни электростанце проектни мощность 166 эзар киловатт хургья. ХІанз цун мощность 110 эзар киловатт я.

СУДАНА КЕРДА ПРЕМЬЕР-МИНИСТР

ХАРТУМ, 27 июль. (ТАСС). Судана Республика учредительни собране тахан Судана премьер-министралла хержав «Аль-Умма» яхача парте председатель вола Сидык аль-Махди.

Махджуб керте лаьтта хьалха хинна правительство ши ди хьалха отставке яха езаш хилар учредительни собрани цунах ца тийшачул тІехьагІа.

ГДР. Берлинера Карл Маркса цІерах йола аллея.

АДН—ТАСС сурт.

Доазол дехьара

КХЕРАМЗЛЕН СОВЕТЕ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-а Кхерамзлен Совет вІашагІкхийттай 14-ча июле израильски авиаце сирийски территорена дов дара хьакъехьарча дешага хьажа аьнна.

Совет гулъяьй из дов, хьалххагІе а денз дагалаьтта Юкъерча Малхбоален районе машара кхерам тІатувсаш йола герзацарча агрессе акт лоархІаш волча Сирийски Іарбий Республика массазарча викало даьча дехарах.

Совета заседани сихъяь гулъяра хьакъехьара решени тІанийначул тІехьагІа. ООН-ерча Израила миссе дІадийхар Израила духьала сирийски бІунашеи диверсантий герзахарарча группашеи «ихьа фунаьххдаь зуламаш дарах йола израильски жалоба заседане ден повесткана юкъехьолга. Из чайхса доагІаш гІулакх кегаде лаьрхІа йола маневр хьаллаьцар Англе викала Джекслинга.

Цхьан сахьатеи ах сахьатеи процедурни дискусси яьчул тІехьагІа Совето решени тІанийцар хьалхагІа Сирийски Іарбий Республика массазарча викала Израила герзашцарча агрессе хьакъехьара письмо а дийна, хІаьта цул тІехьагІа — израильски «жалоба» ювца а аьнна.

Сире викала Жорж Томе хьахайтар израильски авиаце Іарбий мехкашта чІоагІа лоархІаме йола лаьтташка хий дехкара гІулакха Иордан яхача хьарсам чурча кхи пайда эцара план кхоачашъеш латтача районе бомбаш чуйийтта хилар. Иордана чура хий дІа а хоададаь, кхыметтел Іарбий доалонеда чухьа а цу хьарсам чурчеи цунах хьакхетачеи кхи Іарбий мехкаша пайда эцара новкъарле е гІерт, аьлар цо, Израиль.

Докхха материальни зе даьд израильски авиаце чуйийттача бомбаша, Сирера маьрша баха нах боабаьб. Цу хьалхагІе а денз Израила Сирена духьала кийчъяьча агрессе акташа цІенхаштта кхерам тІатувс цу районерча машараи кхерамаленнеи.

Израильски делегат Микаэль Комэй ший хур даь нах тешабе гІертар Израилаи Сиренеи юкъерча доазон тІа гІулакхаш кхохкадалара хьалхара Израиль цхьаккха а хІамачна бехктокхаме ца хиларах. Мадарра аьлча, цо даь къамаьл Сиренеи Іарбий кхыча мехкаштеи духьаларча моастагІала акташ бакъеш йола Израила къаьнара аргументаш юха кердайоахилга дар.

СССР викала Н. Т. Федоренкос аьлар, Израила йолаь гуччахьарча агрессе акт ООН Устава принципашца, дунен халкъашта юкъерча бокъон элементарни массаге а бокъаь тІанийначеи нормашца, Израилаи Сиренеи юкъе машар беш яьча соглашене положенешца цхьанна а тайпара тарла йиш йолаш яц.

Кхетадеш да, аьлар советски викала, ший доазонашта гаргга уллача районе машаи толхабе гІерхилга бе-бацха хеташ Іе Советски Союзага йиш ца хилар а Іерга ца хилар а.

Агрессор санна Израиль бехке е еза Кхерамзлен Совето. Израиль бехке е еза Сирена духьала провокацеш яра цо тІема авианех пайда ийца хиларах. ДІахо Сиренеи Іарбий кхыча мехкаштеи духьала цо кхы лелайергдоацаш агрессивни гІулакхаш соцадара де доагІар даьвя дергдяц.

Американски делегата Джозеф Сискос, мадарра аьлча, хьаллаьцар Израила позици, «Халахеташ» хилар из Сирена духьалара израильски агресси бехке еш советски делегата къамаьл даь.

Советски викала даь къамаьл иштта «халакеташ» хилар Израила делегат а.

Н. Т. Федоренкос белгалдаьккхар израильски американски делегатий уж къамаьлаш харцц моттийта деши хилар. Халахеташ дувца дезаш дац укхаза, аьлар цо. Сирена духьалара агресси совчехка соцаяра де дезар дар мара.

ТАСС-а ХОАМ БУ

ПРАГА. 1,5 миллиард крон кхоу хІара шера Чехословаке халкъа боахама новаторий, рационализаторий, изобретателий предложенеш юкъейоалаяро.

Новаторашеи рационализаторашеи иштта докхха дакъа лоац къахьегама хьалаш тоалара, кхерамзлен техника Іалашъяра юкъе а.

Укх шера общества члений хьалхленца Чехословаке болх беш я. 1.125 курс, цига дешашбараша Іогаму техника тайп-тайпара дола доакъош.

Чехословацки Іилма — технически обществана юкъе хІана 190 эзар саг ва вІашагІкхийтта. Чехословаке предприятешка хьайийла я общества 3.158 фабрично - заводской отделени техника 10 цІаи.

УЛАН-БАТОР. Монголе — бІаьца даараш лоладеш йола госхозаш бІаьца даараш чуэца йоленнай. Укх шера соаккарчул дукхагІа берригача мехка лаьрхІача бІаьца дараш хьалхагІе а баьча лоархІамах 56,5 процент дукхагІа чудахьарга госхозашеи юрт боахама объединенешеи, хІаьта коартолаш — 51 процент.

САЙГОНА ДЕЧА БОННСКИ НОВКЪОСТАЛА ЭСКАЛАЦИ

БОНН, 27 июль. (ТАСС). Тахан самолетаца Сайгоне дІаяхар малхбузенгермански правительственни делегаци. США тІема Іаьдалеи къулбехьенвьетнамски правительствай викалашца переговораш ергья цо. Малхбузенгермански столице дІакхайкадаьчох, делегаци яхай ФРГ-ас дІахо а сайгонски режима новкъостал дара кийчо е хагахьа долаш.

Моттигерча наблюдателаша белгалду, цу заявленена тІехьашка латт Бонна керда мероприятеш, цар лоархІар да Къулбехьен Вьетнаме США-с леласча тІема авантюрана юкъе Малхбузен Германе кхы а хьинарегІа дакъа лоацилга Іалашдар, яхаш.

Сайгонски режима деча финансови материальни новкъостала боарамга диллача ФРГ латт США-л тІехьагІа шоллагІча моттиге.

ТАДЖИКСКИ ССР. Деррига а пхи шу мара дац укх моттиге 500 саг гаргга нах баха йоккха йоаца кишлак илла. ХІанз укхаза хьахинпай вахара аьттув бола хІанзарча хапара энергогІишлошъерий город — Нурек. Укхаза хьалдаьд диазза вІащтІардаь вахара аьттув бола нах чуІа цІенош, йолаш я магазинаш, стадион, кинотеатраш, школаш, поликлиника, больница, города юкъе тІонаькъаш дехкад.

СУРТА ТІА: города Нурека къулбехьен-малхбоалехьара дакъа.

С. Симонова сурт.

ТАСС фотохроника.

ЙИСАР ДУКХА ХА ЯЦ

ГАРГА гІорташ латт дешархой салаІа а баьнна юха деша баха беза ха. ЦІенача, сийрдача, хоза кийчъяьча классашка дІадоладергда цар шоай керда дешара шу. Цу гІулакха оарцагІъяьнна я ерригача школай коллективаш. Кердача дешара шера мишта кийчлу Наьсарен районе?

Района цхьайола школаш хьатІадоагІача Іанна кийчо е йолаеннача хана дешара шу йистедьиннадацар. Дешархой дай-ноаноша собранеш а яь школай коллективашa лаьрхІар духхьала шоай низаца ремонт е. ХІаьта уж балхаш сихха дІа а долаедир.

Йоккха яц Пхьилекъонгий-Юртара юххьанцара школа (директор И. М. Хамхоев). СапаргІата доал кІира теха, басар хьекха, хоза кийчъяьча классашка дІачуваьлча. Хьехархошеи дешархой даьш-ноаношеи даьд укхаза де мел дезаш хинна ремонтни балхаш. Къаьстта дика къахьийгар цу школе дешаш долча диъ бера дас И. Хамхоева, кхаь бера дас М. Мурзабекова, кхычар. ХІаьта тоале дезаш мел хинна парташ, гІанташ, истолаш тоадир хьехархоша Б. С. Плиева, М. Ю. Бокова, завхоза К. И. Плиева. Юкъ а елла цхьан классах шиъ яьй. Дешархошта эшаш дола учебникаш Іалашдаьд. Лоаццa аьлча дукха ха я дешархой чуІаша школа кийча йола.

Иштта хьал да Сурхотlарча юкъерча школе а (директор нов. Я. Медов). Йолаш йола кабинеташ гойтара пособешца Іалашъяьй. КІор, дахча дерригача Іанна кхоачамхилалда. Хьехархой чуІеча цІеноштa а ремонт яьй. Уж дерригa балхаш сиха чакхдахара дикка новкъостал даьд школана юртсовета председатела нов. Арчакова.

Иштта хоза кийчъяь, тоаль я нов. Парижев директор вола Буро-гІалахара юкъера школа. Наьсарен-Вокзалера юкъереи бархІшерарен, ТІой-Юртара юкъера, Наьсар-Кертера юххьанцара, Пхьилекъонгий - Юртара юкъера школашка. ХІана малаттара Іанна лаьрхІа доагори дешархошта эшаш дола учебникаши Іалашдеш я уж ерригa школаш.

Ремонтни балхаш йистедала дукха хІама ца эшаш я Наьсарен-Вокзалера школа-интернат (директор нов. М. Арсамаков). Гамурзиевски бархІшерара школа (директор нов. С. Азиев). Школа къаьнача зданена ремонт яь баьннаб, хІаьта соахка хьалъяь ялх классин цІа дола керда корпус тоха дезача кулг а теха къаьстта кийчъяь йистелргйолаш я. Чуэза баьннаб мел эшаш бола кІор а.

Иштта Іана замалахьа сатийна хургболаш шоашта эшаш мел дар Іалашдеш, кердача дешара шера дерттІа кийчо еш ба района дукхагІйолча школай кулгалхой. Цхьабакъда, иштта-м дац массанахьа а.

Хьаарагья вай Экажкъонгий-Юрт. Юкъерча школана ремонт елга кхыметтел аханахьа а кхаьчадац. КІира теха яьннай аьнна тхо дІачудаьнна классаш кІира техараштa тара а яцар, къаьстта во техаяр из спортзале. Иштта во дар цхьайолча классашка хьекха басараш а. Кизгаш леха дар кораш. Ремонт яза дар парташ, гІанташ, истолаш. Ремонта эшаш йола материалаш — басараш, кораштa детта кизгаш, дац тхога, яхаш калаш ва школа завхоз нов. Муталиев. Цудухьа 19 классах шийтта басар хьакханза йисар кхерам болаш я. Цул совгІа школа спортзали нийс кабинети а я хьакха басараш доаццаш. Школе тоъаш дац гІанташи истолаши. Дешархошта эшаш дола учебникаш хІанз а хьаланза да. Йоацаш я халахза яргйоаца гойтара пособеш а. Кийчъяьяц школа производственни мастерскеш. Доагор Іалашдаьдац. Цу гІулакха эшаш йола транспорт яц.

Цхьаькха а да дувцанза даргдоацаш. БархІ классни цІа а долаш къаьстта цхьа корпус я школа коа. Уйнаш хувца дезаш, тхов лалар чуухаш, корий рамаш тишъенна, лоацца аьлча капитальни ремонт эшаш я из. Уж балхаш де дехкарийла я Наьсарен ремстройучасток. Цу гІулакха хьахийца средстваш а йолаш я, цхьабакъда, хІанзалца даь цхьаккха а хІама дац. Коа латташ кирпишк мара кхы гІишлой материал а яц.

ДЕШАРА ШЕРА КИЙЧЛУ

Цу гІулакха уйла йича бакъахьа я ремстройучастка начальника нов. Арсамакова. Нагахьа санна цу зданена ремонт е сихха оарцагІа ца боале дешархой кхаь сменах деша дезаргда.

Кхы дикагІа хьал дац Пхьилекъонгий-Юртарча юкъерча школе а. Йолаш йолча зданена ремонт яь-м баьннаб укхаза, цхьабакъда, укх шера дешаргІола бераш чухоштал яц из. Цудухьа школана хьатІахетта 160 моттиг йола цІа хьалле лаьрхІар укхаза. Уж балхаш дІадоладаьд «Назрановский» совхозо (директор нов. Куриев). Цхьабакъда, дІадола а даь пенаш хьаллеттача сацийтад. Тхо цига хиннача дийнахьа цхьаь паІ болхло вацар гонахьа бІаргагуш. «Нагахьа санна соахка кхоалагІча сменах дешаш кхо класс мара хинназе, укх шера ерригa школа хилар кхерам ба, — яхаш дувц школа директора нов. Ведзижева.

Кхы а вогІача хьала тІа я ТІой-Юрт. Укх шера дешаш хургдолча берашта юкъерча цхьан школах кхоачам хургбац. Цудухьа укх шера 320 моттиг йола школа хьалъе лаьрхІадар укхаза «Октябра 40 шу» яхача совхозо (диретор нов. Арапиев). Цхьабакъда, тахханалца даь хІама дац. Кхаь сменах дийшача а кІалхара боале тамаш я дешархой, хІана аьлча укхаза йолаш йола юкъера школа 280 моттиг йолаш мара яц.

Наьсар-Кертерча юкъерча школе хиннача пкъарчоа из кердача дешара шерага кийча я аьнна хеталу. Цхьабакъда, из иштта-м дац. Геттара во да уйнашта хьекха басар, тоадаь дац парташ, дукхагІа дола классни доскаш а басар хьакханза да. — «Цун бахьан басар кхоачам хиллал ца хинналга да», — яхаш дувц болх беш боахкачар. Кийчдаьдац хьехархой чуІергбола цІенош а. Іанна лаьрхІа доагор Іалашдаьдац.

Белгалдаккха деза школьни зданеш геттара тишъенна хилар. Мелла дика укхаза текущи ремонт ярах дукха безам тІагІоргболаш дац уж цІенош, хІана аьлча цхьайолча классашкара уйнаш хийра даьнна, геттара тиш, а денна Іочусетташ да, иштта во да тховнаш а. Цхьайолча моттигашка догІа чанхдув. Кораш эІамига доландаь классашка баьле я. Цудухьа капитальни ремонт эшаш я школа. Цу гІулакха уйла е еза района кулгалхоша а республика просвещене министерства а.

Кердача дешара шера кийчо яра района ерригача школашта новкъарле еш да хІана Іанна лаьрхІа доагор Іалашде йиш йоацилга. Цун бахьан транспорт ца тоъар да. Цул совгІа Іаьлий-Юртарча лесоучасткера хьала дезаш да дахча. Цхьабакъда, из таханарча дийнахьа хала проблема а хинна дІаэттай. ХІана аьлча цига машинаца дІатІаваха йиш йолаш дац. Никъ во ба. Цудухьа районе Іалашде дезача 5370 складометр дахчах 27-ча июле Іалашдаь ши эзар гаргга кубически складометр мара дацар, хІаьта кІор — 1706 тонн хила безача — 720 тонн ба.

Во лел дешархошта учебникаш Іалашъяра гІуллакх а. Района книжни тикашка хила дезача 87605 учебникаш 28920 мара дац. Уж а дукхагІдараш юххьанцарча школашта 5—7-ча классашта лаьрхІа да. Лакхехьарча классашка дешаргдолчарна хьаэпа учебникаш долаш дац. Цун уйла е дехкарийла ба Нохч-ГІалгІайчен респотребсоюза кулгалхой.

Района школашта эшаш дукха хьехархой а ба. Масала, химикаш, физикаш, биологаш, доазол дехьара меттаи хьехараш, эрсийн наьнен меттаи хьехархой, кхыбола предметникаш.

«Сердало» газета рейдови бригада: **И. ХАМХОЕВ** — Наьсарен районО инспектор, **А. ТОЧИЕВ** — Наьсарера № 15 йолча профтехучилища мастер, районни комсомольски прожектора штаба начальник, **А. ЦИЦКИЕВА** — «Сердало» газета спец. корр.

ІАНА КИЙЧО Ю

Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза цхьоалагІча отделене боахамах доккха дакъа дІалоац шурий-товарни ферма. Цу ферме 800 бежан да, царех 390 деттаж дола доахан да. Отделене хьайбаш леладераша толамца кхоачашъяьй шура яккхара а из пачхаьалкхенга йоххара а ах шера план. Ялх бетта планал совгІа 360 центнер шура яьккхай укхаза.

XXIII съезда решенеш кхоачаш а еш, ферма коллективо махулла лакхъю доахана продуктивность, продукцега дІабода мах лохбу. Масала, байнача бетта цхьа центнер шурийга дІабода мах 10 соми 0,5 кепиги бар, планах лаьрхІар 14 сом болча. Шоай балха темпаш цІаккха а лох ца еш, дика къахьегаш ба доаркаш, доахан леладераш, Іаьсий леладераш. Цу ферме болх беш я цІи хеза доярка Бердарь Анна. Ялх бетта шелелош долча доахангара цо планал совгІа 6700 килограмм шура яьккхай. Шоаш леладеча доахангара планах лаьрхІачул тІех шура яьккхай доаркаша Данаева Ираса, Калацкая Аннас, Ибрагимова Шубанас, иштта кхычар.

Дукха балхаш да хІанз доахан леладераша де дезаш. Царех цаІ ба доаханна Іан кийчо яр. Доахан чулоатталу помещенеш тоаль яьнай, хІаьта а дукха гІулакхаш да хІанз а ферме де дезаш. Дахача шера дерригача Іай ферме электролойкаш болх беш хиннаяц. ХІанз а тоаль яланза я электродоильни установка. Тоаянза я кормозапарник а. Уж балхаш механизатораша шорта деш хилара чІоагІа раьза боацаш ба доаркаш. Машинашца доахан детташ хилча доаркай ха а йов кІезигагІа, хІаьта къахьегам а кІезигагІа бов.

Отделене механизатораш декхарийла ба дерригача Іай доаханна тоъал доакъар Іалашде. Отделене мел бола къахьегамхой хІанз Іан кийчо ещ ба. Шоаза люцерна хьекхай отделене. ХІаьта кхы а баьций хьувкъам чуэца лага болаш ба механизатораш. ХІанйле Іалашъяьй 415 тонн йол. Доаханна доакъара кийчдаьа мукха ча. 650 гектара тІара ча гул а даь фермана юхххе хьа а дена аргІаш даьд. Доакъар кийчдара балхаш хІана а толамца деш да. Доакъар Іалашдара балхаш машинашца ду. Цу гІулакхо а лохбергба шурийга дІабода мах.

Р. ИСМАИЛОВ, Гудермесски района «Дружба» совхоза цхьоалагІча отделене зоотехник.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

30 июль, 1966 шу.

РАДИО: 8.35 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 16.00 — Литературни передача (гІалгІай меттала). 16.20 — Концерт. 17.45 — Концерт. 18.45 — «Къонах» (нохчий меттала). 19.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.05 — Вераштa дола фильм. 18.35 — «Кердача тайпара болх бу кхо бутт ба» яха передача. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Советски Іаьдала 50 шу дизара накъа долаш. Са наькъахочун дувцараш. 19.45 — Альпийски даьгІенаш. Кинорепортаж. 20.05 — Концерт. 20.45 — «Тхьо шу даьначул тІехьагІа» яха художественни фильм. 22.10 — «Влас Чубарь» яха баьдолчоа тІера хьажийца фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовиккий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара—2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахамен, культурай, письмай отделий—2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря—2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05266. Заказ № 3923.